

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра романської і новогрецької філології та перекладу

Кваліфікаційна робота
з перекладознавства на тему:

«Обсценна лексика у французькій та українській мовах: функціонально-прагматичний аспект»

Студентки ІІ курсу групи МПф 02-19
факультету романської філології і
перекладу
денна форма здобуття освіти
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.05 Романські мови
та літератури (переклад включно)
Освітньо-професійна програма:
Переклад і міжкультурна комунікація
(французька мова і друга іноземна
мова)
Бабійчук Діани Валентинівни

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент **Гулей М.Д.**

Допущено до захисту
« ____ » _____ року
Завідувач кафедри
_____ *Філоненко Н. Г.*

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ОБСЦЕННОЇ ЛЕКСИКИ.....	9
1.1. Поняття обсценної лексики та її функції.....	9
1.2. Проблема класифікації обсценної лексики у французькій та українській мовах.....	18
1.3. Прагмалінгвістичний і дискурсивний підхід до аналізу обсценної лексики.....	22
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2	
ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИЙ І КОМУНІКАТИВНИЙ АНАЛІЗ ОБСЦЕННОЇ ЛЕКСИКИ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ.....	30
2.1. Проблема мовної конфліктної комунікації: особливості та методи її вивчення.....	30
2.2. Прагмалінгвістичний і комунікативний аналіз французьких та українських побутових ситуацій.....	35
Висновки до розділу 2.....	49
РОЗДІЛ 3	
ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВЖИВАННЯ ОБСЦЕННОЇ ЛЕКСИКИ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	51
3.1. Особливості публіцистичного дискурсу в прагмалінгвістичному і комунікативному аспектах.....	51

3.2. Використання обценної лексики в публіцистичному виданні Charlie Hebdo (основні тематичні рубрики тижневика).....	53
3.2.1. Зовнішня і внутрішня політика.....	54
3.2.2. Економічна сфера.....	61
3.2.3. Культура і мораль.....	64
3.2.4. Наука і медицина.....	67
3.2.5. Спорт.....	68
Висновки до розділу 3.....	69
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	74
СПИСОК СЛОВНИКІВ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
РЕЗЮМЕ.....	80

ВСТУП

Обсценна лексика – це лінгвістичний феномен, властивий всім мовам. Однак протягом довгого часу вчені не розглядали його як об'єкт серйозного філологічного дослідження. Процес демократизації суспільства, що продовжився у Франції і почався в дев'яностих роках в Україні, знайшов своє відображення в мові. Вживання обсценної лексики стало вільним не тільки в розмовному дискурсі, але і в ЗМІ та в художній літературі, які прагнули зблизитися з реальною мовою побутової вербальної комунікації.

Українська наука відреагувала на ці процеси різким підвищенням інтересу до обсценної лексики, з'явилися окремі статті та монографії, присвячені її вивченню, особливо такої категорії мовних одиниць, яку сучасні лінгвісти позначають як «некодифіцированна», «інвективна», «знижена», «нецензурна» лексика. У зарубіжній лінгвістичній науці такий широкий і все зростаючий інтерес до всього спектру обсценної лексики помітився кількома десятиліттями раніше.

Вивчення обсценної лексики має велике значення як для дослідження специфічних аспектів міжособистісної комунікації, пов'язаних, в першу чергу, з конфліктною інтеракцією, так і з багатосторонньою мовною практикою на міжнаціональному і навіть на міжкультурному рівнях. При цьому очевидні багатогранність і національна обумовленість феномену обсценної лексики. Невичерпність наукового потенціалу її дослідження сприяла виникненню інтересу до розгляду обсценни з боку самих різних наукових дисциплін.

Так, обсценну лексику на сучасному етапі вивчають одночасно кілька наук: лінгвістика і теорія тексту (N.Ruwet, 1982; S. Fisher, 1988, 1995; C.Kerbrat-Orecchioni, 1990; P.Larrive, 1994; C.Rouayrenc, 1996. ; D.Lagorgette, 1998, 2001; M. Bonhomme, 1999; J.-M. Adam, 1999), психологія і теорія психоаналізу (E. Largueche,

1981, 1991, 1993; M. Chastaing, 1976, H. Abdi, 1980), соціологія (Labov, 1972; E. Goffman), історія (Casagrande et Vecchio, 1991).

Робота виконана в рамках прагмалінгвістичних і дискурсивно-комунікативних підходів в сучасній лінгвістиці, присвячена комплексному дослідженню французької обценної лексики в розмовному і публіцистичному типах дискурсу. В роботі розглядаються такі аспекти міжособистісної, національної, лінгвоестетичної і міжкультурної комунікації, як жанр і характер мовленнєвої взаємодії, його цілі, іллокутивні і перлокутивні компоненти комунікації, умови їх реалізації, статусні і особистісні характеристики комунікантів, мінливі в процесі конфліктного узусу з використанням різного роду обценни.

Актуальність роботи пов'язана з розширенням ареалу обценної лексики у всіх сферах вербальної комунікації, а також з необхідністю вивчення обценної лексики в цілому і, зокрема, французької, в світлі лінгвістики, прагматики, теорії комунікації, лінгвістичної теорії тексту.

Мета цієї дипломної полягає в комплексному лінгвопрагматичному і комунікативно-дискурсивному дослідженні французької обценної лексики в розмовному і публіцистичному дискурсах, у виявленні її емотивно-функціонального, аксіологічного і конфліктогенного потенціалу.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення низки конкретних **завдань**:

- розглянути обценну лексику як проблему сучасної лінгвістики і виявити основні аспекти її вивчення;
- визначити сутність поняття «обценна лексика»;
- визначити джерела поповнення обценної лексики;
- представити і описати основні функції, виконувані обценною лексикою в різних дискурсах;

- розглянути різні класифікації обценної лексики, пропоновані українськими та французькими дослідниками, виділивши дискусійні або перспективні для справжнього дослідження аспекти;
- виявити сутність понять «прагматика» і «дискурс» для подальшого аналізу обценни в прагмалінгвістичному і комунікативно-дискурсивному аспектах;
- визначити роль обценної лексики в конфліктній комунікації;
- проаналізувати особливості використання обценної лексики в подіях і актах конфліктної міжособистісної інтеракції, витягнутих з французької повсякденної побутової сфери;
- визначити значення і специфіку використання обценної лексики в сучасній французькій публіцистиці;

Об'єктом дослідження роботи виступає французька обценна лексика в розмовному і публіцистичному дискурсах.

Предметом дослідження стали прагмалінгвістичні і комунікативні особливості обценної лексики у французькій та українській мові.

Мета і завдання роботи визначити використання наступних методів: методу суцільної вибірки, методів спостереження, опису і класифікації експериментального матеріалу, методів контекстуального аналізу, методів прагмалінгвістичних і комунікативно-дискурсивного аналізу, інтерпретативного методу.

Наукова новизна даного дослідження полягає в роботі здійсненого комплексного лінгвопрагматичного і комунікативно-дискурсивного дослідження обценної лексики в розмовному і публіцистичному дискурсах; комплексний аналіз досліджуваних одиниць виявив багатосторонній емотивно-функціональний, аксіологічний і конфліктогенний потенціал обценної лексики; визначені фактори, що впливають на іллокутивні і перлокутивні ефекти конфліктної комунікації; представлена авторизована прагма-комунікативна, функціонально-семантична і тематична класифікація французької обценної лексики.

Практична цінність проведеного дослідження визначається можливістю використання його положень і висновків у спецкурсах з лексикології, соціолінгвістики, лінгвокультурології, теорії дискурсу, теорії міжкультурної комунікації, лінгвістичної теорії тексту. Крім того, матеріал, представлений в роботі, і результати його дослідження можуть знайти застосування при складанні словника обсценної лексики.

Робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загального висновку до всієї роботи, списків використаних джерел та резюме.

У вступі визначається актуальність роботи, визначаються цілі, завдання, об'єкт, предмет, матеріал і методи дослідження, описується теоретична і практична значущість роботи, наукова новизна, зазначаються положення, що виносяться на захист.

У розділі 1 висвітлюється аналітичний огляд можливих підходів до вивчення обсценної лексики. Проводиться вивчення всіх сполучених з поняттям «обсценна» термінів, як в українській, так і у французькій мовах. Описуються і систематизуються функції, обсценною лексикою. Розглядається проблема класифікації обсценної лексики в сучасній лінгвістичній науці. Запропонована авторизована прагмалінгвістична, тематична класифікація французької обсценної лексики. Представлений функціонально-семантичний аналіз обсценної лексики як засобу матеріалізації емоцій, катарсису і вирази вербальної агресії. Викладено основні положення прагмалінгвістики, теорії комунікації та теорії дискурсу, пов'язані з обсценною.

У другому розділі аналізується обсценна лексика в розмовному дискурсі. Представлені основні наукові погляди на поняття «мовної конфліктної комунікації», «комунікативної невдачі», «коммункативного конфлікту». Слідом за цим був здійснений прагмалінгвістичний аналіз французьких побутових, розмовних подій і ситуацій.

У третьому розділі міститься комплексний аналіз обценної лексики в публіцистичному дискурсі. Розглядається роль і місце обценни в сучасній публіцистиці. Визначається прагмалінгвістичний ефект використання обценни в даному виді дискурсу.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ОБСЦЕННОЇ ЛЕКСИКИ

1.1. Поняття обценної лексики та її функції

В останні роки посилилась увага до конфліктних аспектів мови, особливо, до використання обценної лексики в соціальній, лінгвокультурній і міжособистісній комунікації. Не дивлячись на збільшення в останні десятиліття цікавості вчених до обценної лексики, до сих пір відсутнє єдине визначення даного поняття, а також немає єдиного підходу і до її генезису і класифікації. Певна частина обценної лексики могла б характеризуватися як така підгрупа лексики, яка зазвичай в словниках позначається як «нецензурна». Останнім часом в статусі обценної лексики відбулися зміни. Можна говорити про те, що в деяких соціальних групах відповідна лексика «не прийнята», «не дозволена», її вживання засуджується, вона вважається вульгарною. Однак існують підгрупи, в яких такого роду така мова – звичайна норма. Є навіть невелике число підгруп, де в певних випадках ця лексика обов'язкова.

Обценна лексика має культурно-зумовлений характер та як наслідок, – національно обумовлена. Те, що прийнятно для більшості громадян однієї культури, є суворим табу для представників інших культур. Наприклад, вживання французької «*putain*». Для французьких старшокласників сказати «*Oh! merde! putain! j'ai oublie mon cahier!*» – прийнято і поширене, в той час як проголошення подібної фрази українським учнем загрожує йому, якщо не виключенням зі школи, то, як мінімум, розмовою з директором. І справа зовсім не в тому, що французьким школярам дозволена будь-яка грубість, але в сприйнятті французами слова «*putain*», яке перекладається на українську мову вульгарно, а у французькій сприймається м'якше.

Відзначимо, що поняття «прийнятності» назвати однозначним рідко коли вдається, воно за своєю природою і залежить від багатьох факторів: соціальних, статусних, вікових, а вирішальну роль, як правило, визначає ситуація і контекст. Поняття «обсценної лексики» залишаються сумнівними в сучасній лінгвістиці. Джерелом поповнення обсценної лексики, по суті, може бути весь національний вокабуляр, одиниці якого здатні змінювати свою семантику в конфліктному контексті (дискурсі) із загальноживаної на образливу учасників комунікації. Так, у французькій мові назви більшості тварин містять в собі обсценний потенціал: *la vache*, *le cochon*, *la cochonne*, *la chienne*. В українській філологічній науці надзвичайно важливими залишаються питання про співвідношення термінів «нецензурна», «інвективна», «лайлива» лексика, а також «арго, жаргон, просторіччя, вульгаризми».

В.І.Жельвіс справедливо говорить про необхідність розрізняти обсценну лексику у вузькому сенсі від лексики в широкому сенсі. В описаному вище прикладі слово «*putain*» носить майже рефлекторний характер. Француз вигукне: «*putain*» від переповнення почуттів, своєрідний виплеск емоцій, який не звернений ні до кого конкретно.

І зовсім інша справа, якщо він скаже про жінку «*Cette putain ...*» або звернеться до неї так само, що абсолютно не допустимо. Таким чином, обсценну у вузькому сенсі слова можна визначити як спосіб існування словесної агресії, що сприймається в даній соціальній (під)групі як різкий і табуований [17].

Слововживання обсценної лексики має «прямий стосунок до поняття жаргону (арго)»[17]. Однак далеко не всі лінгвісти розглядають поняття «жаргон» і «арго» як синоніми. Зокрема, В.В.Хімік стверджує необхідність «диференціації найважливіших понять соціолінгвістики»: арго, жаргон і сленг [38]. Безумовно, вокабуляр обсценни і арго можуть частково збігатися, основна їх відмінність полягає у виконуваних функціях: якщо основна мета арго – відокремлення даної соціальної групи від всіх інших, то для обсценни – це всього лише одна, і до того ж не першорядна за важливістю завдання.

“Жаргонізми – «емоційно-оціночні експресивні освіти, серед яких переважають негативно-знижувальні номінації, тому і сам термін зазвичай сприймається як знак негативного забарвлення («води́ла» – шофер, «машина» – притон, місце збору декласованих елементів, «мочити» – «вбивати»» [38].

У “Словнику іншомовних слів” за редакцією Любові Пустовіт ми читаємо такі визначення: “Жаргон – мова певної соціальної чи професійної групи, що є відгалуженням загальнонародної і відрізняється від неї набором специфічних слів та висловів, які відображають спеціальні потреби та смаки цієї групи і включаються в жаргон, щоб зробити його незрозумілим для інших; спотворена, вульгарна, неправильна мова” [16]; “Сленг – жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають певного емоційно-експресивного забарвлення” [16]; “Арго – спеціальний умовний жаргон вузької соціальної групи, набір незрозумілих для сторонніх людей слів і висловів, який вживається з метою ізолювання від інших” [16].

Поняттю «обсценна» відповідає в кожній мові цілий синонімічний ряд: лайка, мат, лихослів'я, приниження, злостивість, матюки і т.п.

Мат, на думку І.А.Стерніна, – самий грубий пласт лексики, що виражає крайню ступінь презирства, роздратування, найбільш сильну ступінь емоцій, зазвичай негативних. [34].

За його ж словами, мат, або некодифіцированні лексичні одиниці, – це ті, які, як правило, не визнаються одиницями літературної мови, не фіксуються в звичайних тлумачних словниках, не вживаються в письмовій формі, не можуть бути використані при виступі перед аудиторією, в ЗМІ та в художніх творах. [34].

Такі одиниці є, безумовно, у всіх мовах. І.А. Стернін обґрунтовує це твердження, наводячи наступний приклад: іноземці, вивчаючи українську мову, починають уникати деяких слів, ніяковіти при їх вживанні – ці слова співзвучні лайці в їхній рідній мові.

Лінгвогендерологи досліджують лайки як важливі характеристики мови тієї чи іншої статі і як засіб оцінки соціальної поведінки чоловіків і жінок. Протягом декількох років лайки знаходяться в фокусі уваги юрислінгвістів, які встановлюють критерії образливості інтенцій комунікантів та ненормативних засобів. Філологи традиційно виділяють групи критеріїв лайок: парадигматичні (слова, за якими в мовному узусі закріплена ознака нецензурності), семантичні (слова, що позначають в грубій формі сексуальні дії, статеві органи, фекалії), культурологічні (слова-табу, що позначають сакральні поняття). Лайки визначають як «мовну одиницю, сфера вживання якої обмежена культурними нормами» [29].

Французьких дослідників питання, пов'язані з обценною лексикою, почали цікавити дещо раніше, ніж вітчизняних лінгвістів. У цьому напрямку працювали і працюють Christine Sautermeister, Yvec Séméria, Pierre Guiraud, Cathérine Rouayren, Patrick Hannot, Dominique Lagorgette, Evéline Larguèche, Marie-Hélène Larochelle и др. [54, 58,].

Каролін Кодрон, займаючись питаннями фемінізації лайливої лексики, торкається питань термінології і зазначає, що неспеціалісти в області мови вживають «*gros mot*» і «*français populaire*» як синоніми, пояснюючи це тим, що «*ils font partie de ce langage pittoresque, plus libre. Toutes les generations ont leurs propres insultes, mais elles sont parfois meconnues de l'une a l'autre*»[48].

Ще один термін, близький до обценни – «*les vanes*» (термін близький до українського «глузування»). Французький дослідник Лепутр визначає його наступним чином: «*les vanes comprennent toutes sortes de remarques virulentes, de plaisanterie désobligeantes et de moqueries échangées sur le ton de l'humour entre personnes qui se connaissent et ou du moins font preuve d'une certaine complicité*» [19]. Вивчаючи дослідження французьких вчених в області обценної лексики, ми прийшли до висновку, що найчастіше цікавить нас вокабуляр який позначається термінами: *insulte, injure, juron, invective*.

Для дослідників обценної лексики характерно різноманіття підходів як в питаннях термінології, визначення поповнення вокабуляра обценни, так і в тих аспектах, які розглядаються як провідні.

Д. Лагоржет вивчає образи як спосіб провокації і дозволу конфліктів. Вона стоїть на позиції неможливості вивчення обценни у відриві від таких наук, як етнологія, соціологія, соціальна психологія. Теоретичну базу обценни дослідниця будує виходячи з комплексного підходу до обценни як до явища, що належить в рівній мірі перерахованим наук та мовознавства [58].

Патрік Анно (Patrick Hannot) розглядає лайки, що звинувачують людини в нетрадиційній сексуальній орієнтації, і визначає їх вплив на самосвідомість так званих «сексуальних меншин», їх самооцінку, ідентифікацію особистості. Дослідника цікавить, головним чином, психологічна сторона функціонування обценни, її емоційний вплив на всіх учасників спілкування. Аналіз проводиться в прагматичному ракурсі, при цьому вчений зазначає, що керується прагматикою як «сферою лінгвістики, що вивчає ефекти комунікації» [54].

Обценну у французькій філології на сучасному етапі справедливо розглядають як «інструмент, що впливає на побудову ідентифікації особистості» («*outil de construction identitaire* »). При цьому виділяють кілька типів впливу: на особистісну ідентичність, на самоповагу, самооцінку.

Обценна, безумовно, є об'єктом вивчення і французької юрислінгвістики, але тоді мова йде про «*outrage*» – прийнятий в даній науці термін, який стосується тільки вербальних образів, сказані в громадських місцях, у присутності третіх осіб [61].

Багато вчених, що займаються проблемами образливої лексики, яка принижує адресата комунікації, знижує його соціальний статус і особистісну самооцінку, сходяться на тому, що вона є важливим засобом емоційної розрядки, і її розгляд буде неповноцінним, якщо залишити поза увагою питання карнавального світовідчуття і катарсису, блискуче розроблених М.М.Бахтіним. Під катарсисом ми,

слідом за М.М.Бахтіним, маємо на увазі очищення через звернення до нижчого. Для того щоб зрозуміти, як працює таке очищення, необхідно звернутися до терміну карнавальне світовідчуття. М.М.Бахтін називає «карнавалізацією життя» всілякі свята, карнавали, маскаради, гучний скандал, суперечки, сварку і не в останню чергу – звернення до обсценни, різко зниженої лексики[4].

На думку Бахтіна, карнавалізація життєвого укладу призводить до встановлення зв'язків особливого типу, в основі яких лежить відступ від правил і норм як соціальних, так і моральних, етичних. Така модель поведінки як спосіб розрядки відзначається істориками, етнографами, дослідниками практично всіх національних культур[4].

Психологи говорять про те, що потреба людини в такому карнавальному клапані надзвичайно велика, і якщо немає можливості висловити нахлинуті почуття, має місце «спрямований всередину вибух» [18]. Якщо мова йде про якийсь конфлікт, про виникнення опозиції в особі іншої особистості, то відповідно з ефектом Зейгарник полегшення (катарсис) настане тільки з надходженням інформації про «відплату, покарання» кривдника [18].

Образу буде сприйнято тільки за однієї умови: обидва, що говорять повинні розділяти погляд на порушення того чи іншого табу.

Для людини, яка не знає значення обсценни, вона як обсценна просто не існує. Більш того, той хто лається, вигукуючи свою образу, як би приміряє її на себе, усвідомлюючи небезпеку порушення такого сильного табу. В відомому сенсі він ототожнює себе зі своєю жертвою: у цей момент вони обидва знаходяться в «оскверненому просторі» обсценного спілкування. Необхідно підкреслити, що там, де говорящі вважають непристойну лексику нормою, карнавальне світовідчуття зникає.

Вивчення обсценної лексики як засобу матеріалізації емоцій [24,18,] всі відповідні лексичні ресурси зосереджені навколо створення різних соціальних

заборон-табу. Розгляд табу необхідно для того, щоб краще зрозуміти сутність і ефект образи, оскільки вони завжди відносні і залежать від багатьох факторів [63].

В.І.Жельвіс пропонує розділити всі словесні порушення табу на три групи [17]. До першої групи можна віднести порушення слабких табу, які саме в силу своєї слабкості рідко можуть стати сюжетом різкої обценни. Відповідні порушення можуть здійснюватися літературно дозволеними засобами. Другу групу утворюють різкі, грубі обценни. До третьої групи належать нечисленні слововживання, порушують настільки сильні заборони, що сам факт їх порушення-явище екстраординарне, майже неприпустиме. Вимова подібних слів засуджується навіть завзятими лихословами.

Французькі дослідники обценної лексики також приділяють належну увагу проблемам табуованості, найчастіше висловлюючи ідеї, сформульовані М.Бахтіним і часто цитуючи його. Фатіма Зохра Неджай зазначає, що будь-яке висловлювання підпорядковується правилу «забороненого», і однієї лінгвістичної компетенції недостатньо для того, щоб добре говорити. Мішель Фуко визначає «заборонене» як «*tabou de l'objet, rituel de la circonstance, droit privilégié ou exclusif du sujet qui parle*»[51]

Але дотримання правил забороненості має на увазі спроби їх порушення: спочатку хтось зазіхав на священне, а потім з'явилися заборони на подібні дії. Далі спрацьовував "феномен забороненого плоду": чим суворіше ставали заборони, тим більше з'являлося порушників, і заборони посилювалися. В результаті заборонене легко отримало значення небезпечного: небезпека виникала як «зверху» від караючих вищих сил, так і «знизу» від накладаючого заборони суспільства.

На підставі викладеного ми можемо зробити наступний висновок: непристойна оцінка явища невідторжима від сакральної, священної оцінки того ж явища.

Розгляд ролі обценної лексики в процесі матеріалізації емоцій крім питань катарсису і порушення табу, неможливо без звернення до проблеми вербальної агресії.

Серед лінгвістів, що займаються цією темою, відсутня єдність в розумінні сутності агресії в мові, а також у виборі терміна для її позначення. Широко використовуються такі синонімічні словосполучення, як вербальна агресія, мовна агресія, словесна агресія та ін.

Як наслідок, відсутня і уніфікована класифікація вербальної агресії [37, 40, 3, 28]. Деякі лінгвісти ототожнюють поняття вербальної агресії і обценни (В.І.Жельвіс, Т.І.Барсукова). Однак подібне співвіднесення представляється досить спрощеним, так як агресія в більшості випадків може бути виражена без використання обценни. Це означає, що обценну лексику необхідно розглядати як окремий випадок агресії.

Мовна агресія і мовне насильство – це форми мовної поведінки, негативно впливають на комунікативну поведінку людей, оскільки вони спрямовані завжди на мінімізацію і навіть деструкцію мовної особистості адресата, на його підпорядкування, маніпулювання ним.

Об'єктом мовної агресії може виступати як окрема особистість, так і різні групи людей, організації, суспільство в цілому. Б.Я.Шаріфуллін зазначає, що мовне насильство завжди спрямоване проти конкретної особистості, тоді як мовна агресія може бути об'єктом кого і що завгодно. Визначимо різницю між агресією і насильством. Будь-яке насильство завжди агресивно, так як має на увазі деструктивний вплив на особистість, виражене в яскравій агресивній формі. З іншого боку, не у всіх випадках мовна агресія здійснюється в насильницькій формі. З іншого боку, націленість на нанесення образи або заподіяння шкоди має на увазі психічно деструктивний вплив на особистість адресата. Як при мовній агресії, так і при мовному насильстві ми стикаємося з явищем мовної (вербальної) обценності [40].

На справедливу думку Т. Джея, існує кілька форм вербальної агресії. Перша агресія ворожості, коли лайка призначена для того, щоб завдати моральної шкоди людині, яка чимось не догодила мовцеві. Друга форма – інструментальна, коли

обсценна лексика є засобом отримання якоїсь винагороди: переляк опонента, отримані від нього гроші, просто задоволення від доставленого іншому морального збитку [55].

Дослідники юрислінгвістики одним з критеріїв образливості вважають негативний психологічний стан, який доводиться відчувати людині в результаті спрямованого на нього мовного впливу, наприклад, від любителів «міцно висловитися» або в результаті лінгвістичної дискримінації. Критерієм конфліктності є ступінь неконтрольованості, інтенсивності, агресивності реакції реципієнта, яку він, усвідомлюючи, що мовний вплив направлено на нього або і на нього теж, здійснює у відповідь на подібний мовний вплив. У цьому, на нашу думку, полягає конфліктогенний потенціал обсценної лексики.

1.2. Проблема класифікації обценної лексики у французькій та українській мовах

Класифікувати обценну лексику можна різними способами. Серед вчених, які запропонували тематичну класифікацію обценни, слід згадати В.І.Жельвіс. Вчений піддав ретельному аналізу кілька обценних груп, характерних для абсолютної більшості досліджених мов та класифікував їх за кількома темами: “1) богохульства, 2) лайки, пов'язані з нечистотами, 3) сексуальні образи, а також 4) образи, пов'язані з темою крові” [17]. Звичайно, основним моментом при складанні класифікації є вибір критеріїв, покладених в її основу. Тому не можна не згадати класифікацію В.І.Карасика, в основі якої покладено характеристики статусу особистості, що дозволяє вивчати мовну поведінку комунікантів обценни в залежності від їх соціальної ролі, а також зрозуміти національно-специфічну обценну стратегію і створити типологію обценного спілкування [20].

Серед французьких вчених, що займаються проблемою класифікації обценної лексики, необхідно згадати Д.Лагоржет. Дослідниця виділяє три основні категорії обценної лексики, що ображає людину за допомогою: “1) Порівняння з тваринами і субстанціями (chien, poule mmouillé, cochonne, vache, crème de bite, merdaille), 2) порівняння з людьми (по їх професії – pianiste, boucher, flic, croquemort, звичаїв – bougre, coquin, perfide, menteur, власним назвам – Lilith, ВНЛ, Ducon); 3) приниження невід'ємних характеристик людини (расові – raïen, bougnoule, négro, онтотип – pétasse, pouffasse, connusse, сексуальні – bruhier, nympho, frigide, родинні – fils d'imbécile, fils de chienne)” [59].

Класифікація Ю.Матею цікава для нас тим, що крім тематичних категорій, дослідниця приділяє належну увагу так званим словами – маркерами, які підкреслюють їх образливий характер обценни. При цьому спрацьовує психологічний ефект, подібний реакції на певний вид подразника. Можна виділити кілька видів таких маркерів: “1) іменник + прийменник de: espèce de, bougre de, bande de, tas de, fils de, graine de, face de, tête de, crème de, fleur de etc; прикметники: foutu, grand, gros, maudit, pauvre, sacré, sale etc; 3) інвектива виступає в ролі прямого

або непрямого доповнення або апострофа: «Qu'est-ce qui m'a fichu (foutu) un pareil ..»? «Non, mais qu'est-ce qui lui prend à cette espèce de ..?» «Tu n'as pas bientôt fini de faire le ...? Va donc, eh ...! ».”

Розглядаючи проблему класифікації, дослідниця виділяє п'ять категорій обценної лексики: “1) образи за расовою ознакою: espèce d'abruti, andouille, animal, bouseux, chamean, con, cornichon, crétin, dégueulasse etc. race de brigands, curés, vipères, 2) «колективні» образи: bande de cons, couillons, fripouilles, merdeux, salauds etc, tas de cons, fumiers; feignants, ordures etc., 3) образи по спорідненості: fils de chienne, prêtre, pute, enfant de salaud, graine de смокчи, fripouille, putain, voyou etc. , 4) образи по зовнішності: gueule d'étron, raie, langue de flic, empaffé, rat etc; 5) «витончені» образи: crème d'andouille, fripouille etc, fleur de bidet, trottoir, nave etc.”

Французький дослідник Ів Боннардель акцентує увагу на тендерному аспекті обценни і виділяє чотири категорії: «les insultes racistes, sexistes, homophobes et spécistes».

Аналіз пропонованих вченими досліджень обценної лексики, а також аналіз французької художньої літератури, розмовно-побутових ситуацій і словників методом суцільної вибірки дозволив виділити кілька прагма-семантичних груп обценни.

Велика частина з них містить в собі за мету принизити, образити людину. Цей процес знецінення особистості людини йде, перш за все, за двома основними напрямками.

По-перше, приниження піддається сама сутність людини, його особистість, моральні достоїнства, під сумнів ставляться розумові здібності, об'єктом образи стають і фізичні вади. До іншої категорії відносяться обценни, що знижують образ людини в соціумі.

Третім значущим моментом в зв'язку з цим є зниження образу світу матеріального, знецінюються речові предмети, які незмінно належать людині, що

доповнює і підсилює ідею зниження його образу. Звичайно, певна частина обценни не має на меті образити, але служить для вираження емоцій, так званого катарсису.

Тож класифікацію обценної лексики можна представити таким чином:

“1. Обценни «особистісного» порядку: Онтологічна негативна характеристика комуніканта показується через приниження особистісних рис, притаманних конкретному індивіду. Приниження моральної гідності та якостей. Зниження образу людини відбувається шляхом приписування йому дій та вчинків некоректних, не гарних з етичної точки зору, або не властивих для людини, а скоріше, для тварини. 2) девалоризація характерологічних рис; За зовнішнім проявом характеру у французькій культурі засуджують грубіянів, нахаб, підлабузників, донощиків, вбивць, злодіїв, п'яниць, наркоманів. 3) негативна оцінка розумових здібностей; 4) фізичні характеристики.”

“2. Обценни «соціального» характеру: 1. Дискримінація за расовою ознакою; Французькі обценни пропонують принизливі номінації представникам всіх національностей. Найбільш широкий синонімічний ряд для арабів. 2) сексуально-гендерні обценни; До цієї групи ми визначимо обценни так чи інакше пов'язані з проблемами дітородної функції людини або тварин або гендерними характеристиками. Виокремити такі обценни із загального обценного складно, оскільки у французькій мові більшість обценни має якщо не прямий сексуальний сенс, то прихований підтекст. З цього випливає, що багато обценної ідіоми сексуально характеру можуть потрапити відразу в кілька підгруп при спробі їх систематизації. 3) «професійні» обценни; Крім засудження ледарів, існують і обценни, що характеризують погану роботу, халтурників, дилетантів, 4) обценни, передають агресивний характер взаємин комунікантів; 5) обценни, передають аморальність відносин: брехня, обман, шахрайство.”

“3. Богохульства. Дана категорія хоч і присутня у французькій мові, але не має такого значення і вживаності, як в українській. Пояснюється це більш світськими поглядами французького суспільства щодо релігії.”

“4. Обсценна як засіб номінації предметів і об'єктів знеціненого матеріального світу.”

Різноманітність класифікацій обсценної лексики свідчить про відсутність єдиного підходу до даної проблеми, а також про складність систематизації досліджуваного нами лексичного матеріалу, що пояснюється його багатофункціональністю, великою рухливістю, залежністю від ситуації, контексту, учасників спілкування, а головне, від вибору критеріїв, покладених в основу. У зв'язку з цим запропонована в даному дослідженні спроба класифікації дозволяє систематизувати обсценну лексику її в залежності від її практичної спрямованості і тематики.

1.3. Прагмалінгвістичний і дискурсивний підхід до аналізу обценної лексики

Термін «прагматика» вперше був використаний в кінці 30-х років ХХ століття в роботах з семіотики Ч.С.Пірса і Ч.У.Морріса (Пірс, 50-250; Morris, 35-43). Протягом довгого часу визначальним для прагматичних досліджень стало скорочення відстані між мовою і позамовною дійсністю: мовна діяльність стала розглядатися як одна з форм життя.

В результаті, склалася традиція розуміння прагматичної сфери мови як ефективності використання мовного вираження в плані впливу на поведінку комунікантів. Спробою поглянути на мову і мова через призму дій комунікантів та визначити значення висловлювання як його вживання в конкретних обставинах стала теорія мовних актів, у фокусі дослідження якої знаходяться акти мови і контексти їх здійснення.

Основу теорії мовних актів склали ідеї, що зародилися в 30-х рр. і пізніше викладені англійським логіком Дж.Остіном в лекціях, прочитаних в 1955 році в Гарварському Університеті (США) і опублікованих в 1962 році. Згодом ці ідеї отримали розвиток в працях американського логіка Дж.Серля [64]. Цей напрямок розроблявся в численних публікаціях американських, європейських, в тому числі і російських вчених [36, 5].

“В.З.Дем’янков вважає, що мовний акт – це квант мови, що з’єднує одиничний намір, завершений мінімальний відрізок мови і досягається результат” [12]. У структурі мовного акту з мінімальними варіаціями виділяють локутивний, іллокутивний і перлокутивний акти, і тільки локутивний трактується по-різному.

Уточнюючи це не точне визначення, Дж.Серль виділяє власне акт проголошення або «акт висловлювання» і «пропозиціональний акт», що включає референцію і предикацію [64]. Іллокутивний акт є центральним поняттям теорії мовленнєвих актів. Він співвідноситься з комунікативним наміром або інтенцією мовця, поєднуючи цілепокладання з виразом пропозиціонального змісту висловлювання.

“Сутність іллокутивного акту відбивається в мовному акті як його іллокутивна сила або іллокутивна функція. Сюди ж включається ряд компонентів: іллокутивна мета, спосіб досягнення мети, інтенсивність іллокутивної сили, попередні умови, умови пропозиціонального змісту, умови ефективності та успішності, що визначаються правилами соціальної поведінки, нормального входу і виходу, умовами щирості для мовця і слухача” [64].

Перлокутивний акт виражає результат мовного впливу, якого той, що говорить інтенціонально досягає, виконуючи локутивний та іллокутивний акти: вітає, переконує, загрожує, обіцяє, виносить вирок і т.д. Перлокутивний акт ширше іллокутивного ефекту, розуміння висловлювання адресатом в функції, запропонованої промовцем: перлокуція не настільки жорстко пов'язана з самим висловлюванням і обумовлена прагматичним контекстом.

Цікаво, що Дж. Серль включав мовні акти в об'єкт вивчення не тільки прагматики, а й семантики. [64]. При такому підході відбувається перенесення семантики (сенсу) висловлювання з понятійної сфери в субстанціональну, фізичну сферу (дії комунікантів).

Термін «прагматика» співвідноситься з «прагмалінгвістикою» та викликає суперечки вчених, які можна об'єднати в три різні позиції.

У широкому підході прагматика розглядається як синтез прагмалінгвістики і соціопрагматики. Остання досліджує вплив соціальних норм і сформованої практики на процес комунікації. Прагмалінгвістика концентрується саме на мовному аспекті, вивчаючи ті ресурси, які є в кожній конкретній мові для вираження намірів адресата.

У другому випадку відбувається ототожнення термінів «прагматика» і «прагмалінгвістика». При цьому спостерігається деяка різниця в розумінні самого об'єкта дослідження. Наприклад, англо-американська школа орієнтована на аналіз показав – певних сфер використання мови (мовні акти, дейксис та ін.)

В решті решт, європейські лінгвісти розглядають всі аспекти мовного узусу в процесі комунікації, так як згідно з Л.А.Кисельової, прагматика – це дисципліна, що вивчає мову не «сам по собі і сам для себе» (Ф.Де Соссюр), а як засіб, що використовується індивідом у всіх сферах своєї діяльності для повідомлення будь-якої інформації або для впливу на психіку (думки, почуття, волю) і поведінку індивідів.

Деякі лінгвісти відносять прагматику до розділу семіотики, виділяючи в якості її об'єкта створення, функціонування і взаємодію знаків в значній поведінці інтерпретаторів [3,33], свого роду «текст в динаміці, співвідношення з головними суб'єктами, з «єго » автора і реципієнта» [3]. При цьому комунікативні процеси в суспільстві вивчаються з урахуванням соціокультурного контексту. Однак така інтерпретація спочатку суперечлива, оскільки ставлення до знаку не може виявлятися в мові крім користування самою мовою. Тому, прагматику мовного спілкування доречно шукати не в сфері взаємодії мовних знаків, а в сфері взаємовідносин людей, що беруть участь в комунікації. Тому нині прихильники семіотики намагаються приділяти належну увагу фактору комунікантів і бачать підстави прагматики в самій «суб'єктивності» мови, що пронизує всі його сторони [33].

Думаючи про вимогу обліку в ході дослідження різних характеристик учасників процесу комунікації, деякі лінгвісти велике значення надають фігурі відправника висловлювання (Беляєва, Мецлер), в той час як інші вважають основоположним фактор адресата (Allwood), соціальну ситуацію і типи мовних актів [26, 9]. У зв'язку з цим Н.Д. Арутюнова включає в сферу прагматики не тільки комунікативні наміри, а ще й психологічні та поведінкові реакції, зазвичай властиві одержувачу при спілкуванні, а також соціальні наслідки актів комунікації [2].

Ряд вчених (Александрова, Квасова, Сусов), позицію яких ми приймаємо, вважають адресанта і реципієнта рівнозначними учасниками процесу комунікації [36]. Автор, маючи на меті висловити свій комунікативний намір, вдається до цілеспрямованого відбору засобів і прийомів впливу для досягнення бажаного

ефекту, при цьому він також враховує різні соціокультурні параметри адресата (вік, стать, соціальний стан та ін.) І робить прогноз щодо рівня його мовної або комунікативної компетентності, обсягу загальних знань, що, звичайно, вимагає певних зусиль.

Одержувач інформації виконує роботу з дешифрування іллокутивної установки адресанта, шукає сенс в його поведінці і намагається вибрати той варіант інтерпретації висловлювання, який найбільш близький до дійсності в змістовному, емотивному, соціальному чи іншому плані. Таким чином, відповідальність за успіх комунікації не зміщується з одного учасника процесу на іншого, а в рівній мірі лежить як на відправника висловлювання, так і на самому реципієнті. Як ми бачимо, прагматика в універсальному розумінні має на увазі вивчення всієї сукупності лінгвістичних і екстралінгвістичних чинників, що, звичайно, дозволяє провести більш об'єктивний аналіз різних явищ, однак на практиці є досить трудомістким заняттям. Тому більшість лінгвістів фокусується, як правило, на мовній стороні висловлювання з урахуванням контексту і особистості комунікантів, що є причиною частого ототожнення прагматики і прагмалінгвістики. На наш погляд, прагматика в сфері мовного спілкування є прагмалінгвістикою.

Зважаючи на вищесказане, слідом за Е.А.Корман, визначаємо прагматику (прагмалінгвістику) як «одну з областей дослідження в мовознавстві, що вивчає дієву силу різних мовних явищ в умовах конкретних ситуацій спілкування з урахуванням суб'єктивних особливостей учасників процесу комунікації» [23]. З іншого боку, термін «прагматика» може бути використаний і в більш вузькому сенсі – як один з аспектів значення мовного знака, що має на увазі особливості функціонування мовних одиниць в процесі комунікативної діяльності, а також принципи відбору мовних засобів для надання цілеспрямованого впливу на адресата. В даному випадку наша позиція відповідає визначенню, пропонованого Лінгвістичним енциклопедичним словником [65].

Під категоріями прагмалінгвістики, як правило, розуміються, абстрактні поняття, що відображають найбільш загальні прагматичні, регулятивні властивості і

закономірності мови та вимови. В цьому дослідженні, найбільш значущим є поняття прагматичний і комунікативний ефект, яким необхідно приділити особливу увагу.

Прагматичний ефект є відображенням результату дієвості прагматичних одиниць, а значить служить мірою їх цінності. Він завжди є навмисним, так як відправник висловлювання у відповідності зі своєю інтенцією цілеспрямовано використовує особливі прийоми і проводить відбір спеціальних засобів для впливу на реципієнта. Прагматичний ефект включає в себе: 1) план дії (іллокуцій), що має на увазі виділення іллокутивної установки адресанта і відбір спеціальних засобів і прийомів впливу на реципієнта; 2) план впливу на адресата (перлокуції), що передбачає дослідження того ефекту, якого відправник тексту відповідно до своєї інтенції досяг за допомогою спеціальних засобів і прийомів.

Комунікативний ефект зазвичай характеризується як такий «ефект розуміння», який залежить від того, чи мала місце комунікація взагалі та чи зрозуміли комуніканти один одного. Комунікативний ефект вважається позитивним, якщо спілкування відбулося і реципієнт усвідомив намір адресанта, в іншому випадку, слід говорити про комунікативну невдачу.

Таким чином, прагматика має на увазі вивчення всієї сукупності лінгвістичних і екстралінгвістичних чинників. При цьому ключовими є поняття мовного акту, іллокуції і перлокуції, прагматичного і комунікативного ефектів.

Поняття «дискурс» було введено в наукову теорію лінгвістики тексту американським вченим З.Харрісом в 1952 році як лінгвістичний термін в словосполученні «аналіз дискурсу». У Лінгвістичному енциклопедичному словнику (1990) Н.Д.Арутюнова дає визначення дискурсу як: «зв'язний текст в сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та ін. факторами; текст, взятий в аспекті дій ... Дискурс – це мова, «занурена в життя». Тому термін «дискурс», на відміну від терміна «текст», не застосовується до древніх та інших текстів, зв'язки яких з живим життям не відновлюються безпосередньо»[1].

Широкий спектр існуючих на даний момент в науці інтерпретацій терміна «дискурс» не дозволяє уявити їх детальний аналіз в даному дослідженні. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне розглянути найбільш поширені трактування.

Антропоцентрична парадигма мови, запропонована Е.Бенвеністом в 70-х роках 20 століття, дозволила розглядати дискурс як «функціонування мови в живому спілкуванні». Він один з перших лінгвіст дав слову дискурс термінологічне значення: «мова, що привласнюється мовцем», тим самим розширивши відоме у французькій лінгвістичній традиції розуміння дискурсу як «мови в спілкуванні», або як текст.

Конкретний аналіз досліджень дискурсивного напрямку дозволяє зробити висновок, що теорія французької школи дискурс-аналізу обумовлена основними трьома факторами: дискурсом, подією, аналізом. Зміст дискурсу – це, в першу чергу, аналіз події, тобто подія як інформація без аналізу не може стати дискурсом. Ці три чинники створюють одну систему – соціальну комунікацію. Ці зв'язки між текстом з соціальною дією лягли в основу розуміння дискурсу в європейській і українських наукових школах.

Представник когнітивної школи Г.Г.Слишкін розуміє дискурс як об'єкт дослідження культури: «Як і всякий артефакт культури, будь-яка одиниця мови або промови може служити елементом для утворення в колективній свідомості лінгвокультурного концепту. Це стосується і дискурсу... Дискурс буде об'єктом, а концепт – інструментом аналізу»[32].

В.І.Карасік виділяє 3 підходи в дослідженні дискурсу: текстолінгвістичний, соціолінгвістичний і прагмалінгвістичний. З позиції текстотворення в центрі розгляду виявляється текст, протиставляє "нетекст." З точки соціолінгвістики на перший план висувається типологія учасників спілкування, в основу такої типології покладено протиставлення особистісного та статусно-орієнтованого типів дискурсу. Прагматична модель дискурсу передбачає вивчення способу і каналу спілкування [20].

Необхідно відзначити, що якщо ми розглядаємо текст і дискурс як мовні явища, дискурс належить до категорії тексту; або, якщо розуміємо дискурс і текст як мовну діяльність (мовну комунікацію), то, безумовно, поняття дискурсу ширше, ніж текст. Лінгвісти зазначають, що дискурс виникає і виявляється в тексті і через текст. У той же час цей показник не є однозначним: «Будь-який текст може бути вираженням або реалізацією кількох, іноді конкуруючих і суперечать дискурсів. Кожен конкретний текст, як правило, несе декілька різновидів дискурсу» [47].

Жанрові характеристики дискурсу розглядаються як сукупність ознак, представлених, наприклад, в моделі Т.В.Шмельова: “1) комунікативна мета, яка дає можливість протиставити чотири типи мовних жанрів (інформативні, імперативні, етикетні, оціночні), 2) образ автора, 3) образ адресата, 4) образ минулого, характерного для відповіді, відмови, згоди, спростування, 5) образ майбутнього як вихід на наступний епізод спілкування, це запрошення, обіцянка, прогноз, 6) диктумного (подієвий) зміст (набір актантов, їх відносини, тимчасова перспектива і оцінка диктумної події)”.

Зазначимо, що дискурс – це зв'язаний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними та іншими факторами; текст, взятий в подієвому аспекті; мова, розглянута як цілеспрямоване соціальне дійство, як компонент, що бере участь у взаємодії людей. Це складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного середовища, однією з функцій якого є функція впливу. Саме таке розуміння дискурсу буде актуалізовано в нашій роботі.

Висновки до розділу 1

Роблячи висновки, відзначимо головні положення, які працюють методологічною основою вивчення: Словник обценни на сучасному рубежі вважається об'єктом дослідження безлічі наук (лінгвістики, соціології, психології, психолінгвістики, юрислінгвістики). Обценни розуміються як знижені лексичні одиниці, що не дотримуються літературної норми і виражають негативні враження мовця, в першу

чергу, в конфліктній комунікації і структуруючих її дискурсах. Адресант, як правило, містить завдання образити, принизити, девалоризувати опонента або ж показати несприятливу оцінку предмету мови. На сучасному етапі лінгвістика пропонує безліч класифікацій самої обценної лексики. Найбільший внесок в пошуки вирішення даної проблеми вніс, В.І. Жельвіс, виділивши наступні категорії: 1) богохульства, 2) лайки, пов'язані з нечистотами, 3) сексуальні образи, та 4) образи, пов'язані з темою крові. Різноманітні і французькі класифікації обценни. Практично всі вони кладуть в основу тематичні або прагмасемантичні ознаки. У всіх вивчених нами французьких класифікаціях виділяються категорії по сексуальних і расистських ознак(І.Боннардель,Ю.Маттею), що свідчить про значущість і вживаності позначення обценни у французькій мовній культурі. У першому розділі висвітлюються основні теоретичні положення, що стосуються прагматики і дискурсу в лінгвістичній науці. Прагматику (прагмалінгвістику) ми розуміємо як одну з областей дослідження в мовознавстві. Ключовим поняттям прагмалінгвістики є «мовний акт», в структурі якого виділяють локутивні, іллокутивні і перлокутивні акти. Поняття дискурс досі є об'єктом наукових суперечок.

РОЗДІЛ 2

ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИЙ І КОМУНІКАТИВНИЙ АНАЛІЗ ОБСЦЕННОЇ ЛЕКСИКИ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

2.1. Проблема мовної конфліктної комунікації: особливості та методи її вивчення

Теорія і практика аналізу побутового розмовного дискурсу інколи званого також аналізом розмови сягає початку 1970-х років і до діяльності групи американських соціолінгвістів на основі званої «етнометодології».

Відповідно до мети етнометодології, аналітику при аналізі матеріалу слід розглядати процеси інтеракцій, що виконуються рядовими представниками культурно-етнічної групи. Дослідники прагнули зрозуміти процедури соціально – мовної взаємодії з позицій «звичайної людини», реалізовані в наступних екстралінгвістичних умовах: спонтанність, неофіційність спілкування та безпосередню участь комунікантів в природній інтеракції.

Аналіз побутового розмовного дискурсу в цій главі – репрезентація загальних принципів етнометодології, застосованих до мовної взаємодії комунікантів у конфліктному мовному взаємообміні. При цьому необхідно зазначити, що обсценна лексика щільно пов'язана з конфліктною комунікацією та в багатьох відносинах невіддільна від неї. Цим пояснюється наша цікавість до конфліктного мовного акту, який повністю відповідає поняттю комунікативного акту як двонаправленого процесу обміну мовними актами, що здійснюються комунікантами за принципом «іллокутивного змушення» [64].

Дослідження конфліктного комунікативного акту будується з урахуванням його дискурсивної і прагматичної природи, в рамках соціально-рольових і міжособистісних відносин [5] та з урахуванням широкого соціально-культурного та психологічного контексту.

“Конфлікт це парний поведінковий акт, через те, що його необхідно розглядати з позицій двох суб'єктів спілкування, а також він може розглядатися як єдність двох

або декількох дискурсів, кількість яких залежить від складу комунікантів в тому або іншому мовному акті. Це специфічна взаємодія партнерів, що протікає по одному з двох можливих варіантів розвитку дискурсу. Перший це конгруенція, тобто наростаюче підтвердження взаємних рольових очікувань партнерів, швидке формування у них загальної картини ситуацій та виникнення емпатичних зв'язків» [41].

Другий це конфронтація, навпаки, одностороннє або взаємне непідтвердження рольових очікувань, розбіжність партнерів в розумінні або оцінці ситуації та виникнення відомої антипатії один до одного [15]. Як зазначає Є.А.Добрович, згідно конвенціональним нормам спілкування, почуття антипатії має приховуватися та наявні розбіжності слід вербалізувати в коректній формі [15]. При конфлікті у спілкуванні не дотримується ні перше, ні друге.

Відбувається порушення конвенцій, співрозмовники не здійснюють ніякої критики по відношенню один до одного та узгоджених змін поведінки. Конфронтація відбувається не просто в результаті недотримання норм спілкування, конвенцій, правил мовної поведінки. Зовнішній прояв конфлікту є більш глибоким немовним фактором, які являються джерелом насильницької, агресивної поведінки. В першу чергу, нас цікавить, те, що психологи називають «зовнішньою» стороною, саме вербальний прояв агресії. Тому продуктивним бачиться розгляд вербально-агресивного мовного акту, який Е.Ю.Сідорова визначає як «мовної дії, що містить вербально-виражену агресію промовця, спрямовану на адресата як третю особу» [31].

Мабуть, що значення висловлювання як такого може «скільки завгодно сильно відрізнитися від значення того висловлювання стосовно тієї чи іншої мовної ситуації» [22]. Це дозволяє вслід за Є.Ю.Сідоровою зазначити прямі та непрямі вербально агресивні акти. У прямих вербально-агресивних актах «іллокутивна мета мовця безпосередньо маніфістується» (адресант відкрито ображає, принижує [22]. У тому разі якщо агресія в мові представлена імпліцитно (побічно, замасковано), це про непрямі вербально-агресивні акти. Спираючись на класифікації Ю.В.Щербініної, а потім за нею Є.Ю.Сидорової, ми виділяємо наступні вербально-

агресивні акти: образа, вороже зауваження, загроза, груба вимога, груба відмова, осуд (докір) звинувачення, іронія.

При образі «комунікативний тиск на особистість відбувається через вплив на її ціннісну сферу» [22]. Адресант завойовує домінуюче становище при використанні вербально-агресивного акту образи. Захисна образа є реакцією на попередній прояв агресії. З психологічної точки зору у людини, яка застосовує захисну образу, відбувається виплеск негативних емоцій (емоційний катарсис). В цілому, образу можна назвати будь-яким словом або виразом, який містить образливу характеристику адресата. У випадку, коли агресія спрямована свідомо, та адресат цілеспрямовано підбирає слова, щоб сильніше принизити опонента, мова йде про навмисну образу. Непряма образа зазвичай звучить м'якше, тому що не містить обценки і різких прямих висловлювань, а змушує адресата розгадати імплікатуру [44,46].

Вороже зауваження це вираз негативного ставлення до людей. «Зачіпка» є одним з таких методів: «мовець чіпляється до окремих моментів мови адресата-невдалих формулювань, мовних помилок, не дуже переконливих прикладів і т.п.» [42]. Вороже зауваження може так само виражатися у вигляді побажання зла, прокляття. Вороже зауваження виражається опосередковано через порівняння і натяк. У порівнянні агресія виражається через зіставлення адресата або чогось, що відноситься до нього з образливим для нього об'єктом, предметом, властивістю (наприклад, порівняння зі свинею). Натяк може бути зрозумілий завдяки здогадці. Звичайно здогад дуже простий, тому що натяк прозоріший.

Загроза це висловлений намір завдати фізичної, матеріальної або будь-якої іншої шкоди адресату. Найчастіше проявляється за принципом: «якщо ..., то ...», де в першій частині адресант ставить умови, при невиконанні яких адресату щось загрожує (у другій частині), супроводжуючи мову грубою інтонацією та: «*Якщо ти зараз же не віддаш мені лист, я тебе вб'ю!*» Умовою в цьому прикладі є повернення листа, при невиконанні якого адресант загрожує вбити адресата [49, 50]. Груба вимога зазвичай виражається в бажанні позбутися співрозмовника або примусити його до виконання будь-якої дії. Імпліцитна груба вимога вживається рідше, це

можна сказати вимога, «імітує самозверненням промовця» [42]. Груба відмова – нечемна, некультурна відмова на прохання, вимога та т.д. : – «*Tu vas faire la vaisselle tout de suite*»! – «*Que tu me fais chier avec ta vaisselle*»! [52].

Осуд і докір слід вважати вербально-агресивними актами умовно, тому що не кожний осуд, також, виражається як докір в агресивній формі. А звинувачення, навпаки, завжди агресивно.

Іронія полягає в протиріччі між буквральним і прихованим змістом. Звісно, іронія не завжди є вираженням агресії, проте нерідкі випадки використання мовного акту іронії як завуальованого вираження негативних агресивних емоцій. Іронія використовується в публіцистичному виданні «*Charlie hebdo*», дозволяючи авторам імпліцитно передати своє ставлення до тієї чи іншої події або персонажу.

“Вживання обценної лексики переводить спілкування в конфліктну площину, змінює полюса в питанні про успішну комунікацію. Через це не можна не звернутися до питання щодо комунікативного результату, який неможливо поставити поза дискурсивним контекстом, оскільки з усвідомленням необхідності закономірного вивчення окремих мовних актів в складноорганізованій загальній дискурсивній події, стало можливим простежити, як в дискурсивній практиці реалізується функціональний потенціал кожного мовного акту в складі деякої інтеракції” [39]. Про це ж свідчить аналіз існуючих позицій щодо феномена комунікативної невдачі.

І.А.Стернін широко визначає «комунікативну невдачу» як «недосягнення мети комунікації» [35]. Б.Ю.Городецький бачить в комунікативних невдачах «такий збій в спілкуванні, при якому певні мовні твори не виконує свого призначення» [6]. О.Н.Єрмакова, Є.А.Земська говорять про «збої в спілкуванні, при якому певні мовні твори частково не виконують свого призначення, а також випадки виникнення непередбаченого емоційного ефекту: образи, роздратування, здивування».

Аналізуючи комунікативні невдачі, дослідники описують фактори успішної комунікації. Тому не дивно, що ці дослідники розглядають комунікативну невдачу як альтернативу комунікативному успіху, обумовлену невиконанням того чи іншого правила успішної комунікації.

У ряді випадків саме порушення сформованих правил є запорукою результативності інтеракції. Робити ж практичні рекомендації від «противного», ймовірно, треба тільки в тому випадку, коли відомі всі умови успішності реалізації кожного типу мовного акту і дискурсивної події, чого в сучасній спеціалізованій літературі поки немає.

Л.І.Грішаєва пропонує відмовитися від терміна «комунікативна невдача» для позначення загальної ситуації, використовуючи замість цього «негативний комунікативний результат». Виділяється «комунікативна невдача» – невдача, що сталася з вини мовця і «комунікативний збій» – невдача з вини слухача. На думку Л.І.Грішаєва як невдачі, так і збої повинні бути поділені на заплановані і незаплановані. При цьому, якщо негативний комунікативний результат відбувається з вини адресанта, то це – комунікативна невдача, а якщо винуватець-адресат, то це збій [10].

Позитивний або негативний підсумок інтеракції відбиває відношення між запланованою комунікативною метою і реалізованою.

2.2. Прагмалінгвістичний і комунікативний аналіз французьких та українських побутових ситуацій

На прикладі ситуацій розмовно-побутового дискурсу, записаних спонтанно в різних сферах повсякденного життя окремих французьких міст, ми простежимо реалізацію обценної лексики в конфліктних ситуаціях.

При цьому в процесі прагмакомунікативного, прагмалінгвістичного аналізу були взяті до уваги всі основні фактори, що впливають на перебіг конфлікту і використання обценної лексики: суб'єкти комунікації, місце, в якому протікає спілкування, наявність відсутність третіх осіб, а також інших, характерних для тієї чи іншої ситуації. Ми також відзначаємо, що одна і та ж обценка в різних ситуаціях може досягати самих різних результатів.

Тобто однакова груба репліка при одних умовах протікання спілкування спровокує конфлікт, розпалить його або послужить сходиною до його врегулювання. Наше завдання полягає в тому, щоб з'ясувати, що є більш конфліктогенним показником при спілкуванні: саме використання обценного вокабуляра або індивідуальний фактор, що має на увазі провокативні особистісні характеристики комунікантів.

Ситуація 1. Дія відбувається в метро. Група 7-8 дівчат підлітків (Д2, Д3, Д4, Д5, Д6, Д7, Д8, Д9) спочатку крадькома сміються, а потім починають відкрито приставати до дівчини близько 18 років (Д1). Подразником і приводом для причіпок послужив зовнішній вигляд останньої – своєрідний стиль в одязі (так би мовити «неформальний») і велика кількість пірсингу на обличчі (сережки в бровах, носі, губі, мовою). Самі дівчата – підлітки одягнені, скоріше, зухвало і досить відверто. Раптово тихі глузування змінюються відкритою образою, голосно зверненим на адресу дівчини з пірсингом: «*Sale raciste!*». На що дівчина, розрядивши здивування, яке, безумовно, виникло у всіх пасажирів, які не здатні зрозуміти, чому людину з пірсингом можна назвати «расистом», відповіла: «*Ta gueule!*».

У цій репліці було реалізовано «відкрите протистояння» в конфліктогенно – комунікативній ситуації (згідно з прийнятою нами класифікації вербально – агресивних актів), яке сильно подіяло на дівчат підлітків, так як відповідної реакції

вони не очікували.

Вони звернулися до дівчини з пірсингом з лайкою і явною готовністю до фізичної розправи: Д2: «*Sale pute!*» – Д1: «*Va te faire foutre!*» – Д2: «*Pouffiasse! Vieille sale pute!*» – Д1: «*Ta gueule, je t'ai dis, salope...*». Прямі вербально агресивні акти образи, перш за все, за допомогою обценни сексуально-гендерного характеру («*Pouffiasse*», «*pute*», «*salope*»), які звинувачують комуніканта-жінку в аморальний спосіб життя. Д1, що не злякавшись численності нападаючої групи, відповідала практично на кожну образу.

Насиченість мовних актів обценни доводить ситуацію до межі, коли опонент більше не знаходить «у відповідь», ще більш грубих реплік. Очевидно, що комунікативний конфлікт на мовному рівні неминуче б закінчився фізичною розправою, але, на щастя, на станції в метро увійшли контролери. Вони запитали, що відбувається. Д1 практично дослівно описала все, що сталося і що було сказано. Контролери встали на її захист і вивели дівчат-підлітків з вагону.

У даній ситуації звертає на себе увагу жорстокість підлітків, їх готовність до насильства, усвідомлене і бажане провокування конфлікту за допомогою грубих образ (абсолютно безпідставних в даному випадку). Ситуація розгортається різко з грубою обценною «*sale raciste*», іллокуція якій важко піддається декодування. Більш того, на наш погляд, тут наявна комунікативна деформація і асиметрія іллокуції і перлокуції: зовнішній вигляд дівчини, велика кількість пірсингу свідчать, скоріше, про її відкритість іншим культурам і сучасній моді.

З іншого боку, дівчина своїми подальшими відповідними репліками сама посилює розгортання конфлікту, сприяючи розростанню агресії з обох сторін комунікації: «*Ta gueule*» – «*Sale pute*».

Друга ситуація розгортається на узбіччі дорозі, де один автомобіль злегка зачепив інший. Водії (перший – літня людина (Conducteur 1 = C1), другий – молодий (Conducteur 2 = C2) – він і є винуватцем аварії виходять поговорити:

C2: «*Quel con!*».

C1: «*A c'est bon! T'avais qu'à avancer plus vite!* ».

C1: «*Comment ça? C'est réglementé à 50!* »

C2: «*Mais on s'en fout, vous, les vieux!*»,

CI: «*Ouoi les vieux?*»

C2: «*Ta gueule, trace ta route!*».

CI: «*Un pen de respect voyons!*».

C2: «*Vas-y, fais pas chier, dégage!*»

CI: «*Oh, mais j'halluciné, apprenez donc à parler!*»

C2: «*Je parle comme je veux! Allez, bane-toi! »*

CI: «*Mais calmez-vous!*»

C2: «*Rembale avec toi ton gros tas de fêraille avant que je le bouffe! C'est bon tu vas pas me faire, tu vas bientôt crever, alors, sois sympa! »*

CI: «*Mais ... mais ... aucun respect!*».

C2: «*Vas te faire enculer par ta vieille, fils de pute!*» *Ta gueule! J'ai pas que ça à faire!* ».

VI: «*Arrêtez, donc!*».

У представленому мовному фрагменті комунікації ми бачимо, що він, як і в будь-якій вуличній події, привернув увагу перехожих, які з інтересом спостерігають за тим, що відбувається, не роблячи при цьому спроб втрутитися.

C-1 абсолютно засмучений, вигукує: «*Quel con*». Молода людина, безумовно, розуміє, що винен, і з незворушним, навіть байдужим виглядом намагається показати, що проблеми немає, і нічого страшного не сталося: «*A c'est bon! T'avais qu'à avancer plus vite!*» – Однак при цьому він допускає порушення комунікативних норм, навмисно знижуючи статус комуніканта і вводячи в свою іллокуцію елементи конфлікту. Зокрема, його звернення на ти, представляється непристойним з двох причин: по-перше, співрозмовники явно не знайомі, по-друге, один з них – набагато старше.

C-1 доводить, що не порушив правила дорожнього руху і не допустив перевищення швидкості: «*Comment ça? C'est réglementé à 50!*». Молода людина, не будучи здатним вирішити проблему і знайти компроміс, переходить в наступ і починає ображати літню людину.

У процесі комунікації інтенсифікується вербально-агресивний аспект навмисної девалоризації з боку C-2 на адресу C-1, яка постраждала від його дій і

невмотивованої лайки. При цьому сама невинність С-1 і відсутність у С-2 об'єктивних причин для лайки, підсилює мовну агресію С-2 і призводить його до образи С-1 по геронтологічній ознаці: «*Mais on s'en fout, vous, les vieux!*», захищаючись, літня людина, дивується та вигукує: «*Quoi les vieux?*». Далі С-2 переходить до нерегульованого свідомістю потоку нецензурної лайки: «*Ta gueule, trace ta route!*».

С-1 намагається залагодити конфлікт, направити його в мирне русло, просить «трохи» поваги: «*Un peu de respect voyons!*». Але отримує у відповідь ще більше лайливий вираз: «*Vas-y, fais pas chier, dégage!*». У подиві і обуренні, С-1 вигукує: «*Oh, mais j'halluciné, apprenez donc à parler!*», на що С-2 відповідає грубою відмовою: «*Je parle comme je veux! Allez, bane-toi!*». Остання спроба С-1 заспокоїти С-2 і вирішити конфлікт («*Mais calmez-vous!*») Закінчується явною комунікативною невдачею: С-2 знову звертається до вразливої, на його думку, позиції С-1 до його віку, і безжально пропонує йому бути «чемним», так як все одно скоро «подихати»: «*Rembale avec toi ton gros tas de féraïlle avant que je le bouffe! C'est bon tu vas pas me faire, tu vas bientôt crever, alors, sois sympa!*».

С-1 безнадійно розводить руками: «*Mais ... mais ... aucun respect!*». Чергову грубу вимогу «заткнутися» з боку С-2 лексично виражається за допомогою грубих обценних виразів: «*Vas te faire enculer par ta vieille, fils de pute!*» *Ta gueule! J'ai pas que ça à faire!*, «*Arrêtez, donc!*». На завершення своєї мовної агресії С-2, переконавшись, що з машиною нічого серйозного немає, і що С-1 не звертатиметься до поліції, сідає в машину і кричить з вікна: «*Vas te faire enculer par ta vieille, fils de pute!*».

Очевидно, що в ілюкції молодого людини – агресора увійшов такий намір, як самозахист нападком, з використанням будь-яких, навіть самих радикальних мовних дій, експлікованими обценними оборотами. При цьому не тільки характер обраних лексем і зворотів, але і темпоритм його агресивної поведінки (переважне використання коротких, уривчастих і невмотивованих реплік) свідчить про великий ступінь емоційності.

При цьому літня людина жодного разу не дозволив собі порушити комунікативні

норми поведінки. Більш того, його іллокуція містила явне прагнення зняти агресію молодій людини і гармонізувати конфліктну ситуацію. І тут знаковими стають форми звернення на «ти» з боку С-2 і послідовне «Ви» С-1, демонструють ту обставину, що навіть одностороння агресія руйнує акт комунікації і провокує конфлікт.

Третя ситуація в ТЕР (електропоїзд). В акті комунікації беруть участь четверо юнаків (приблизно 15-ти років). Поїзд раптово зупиняється через проблеми з подачею струму і стоїть протягом 20 хвилин. Хлопчики нервують, тому що, судячи з розмови, всі вони поспішають, всіх чекають батьки. Хлопчики (garçons): G1, G2, G3, G4.

G1: *Mon père est en train de glander* (б'є кулаком по сидінню, нервує, цілком ймовірно, тато може покарати)

G 2: (відкриває вікно) *On peut fumer ici?*

G 3: *Il démarre ou quoi, lui ?*

G 4: *Tu veux fumer une moustache ?*

G 3 : *Une moustache ? tu sais ce que ca veut dire ?*

G 4: *Tu me prends pour un con ?!*

G2: *C'est une partie texticule...*

Контролер (кондуктор): *Nous vous prions de bien vouloir nous excuser. Nous avons un problème technique, veuillez patienter.*

G2: *Quelle pute!* (лайка на адресу контролера, який уособлює, в даному випадку для незадоволених пасажирів, всі незручності і неполадки залізниці)

G1: *Mon père va glander!*(Хлопчик б'є по сидінню, висовує голову у вікно – що категорично заборонено за правилами техніки безпеки, і за що передбачено штраф)

G2: *On s'en fout de ton père!* (Юнак теж схвильований, але хоче показати, що його поведінка протилежна поведінці G1, хлопчика зовні скутого, у величезних окулярах, який явно не користується великим авторитетом в компанії).

G1: *On s'en fout pas de mon père ! T'es gros con et tête de cul si tu t'en fous de mon père !* (ображений і принижений, G1 обирає напад як засіб захисту і висловлює його за допомогою лайки *gros con et tête de cul*).

G2: *Oui, je m'en fous de ton père et de toi, espèce de torchon !* (на напад відповідає простою образою *espèce de torchon*, але для G1 воно явно).

Контролер: *Ou 'est-ce qui se passe ?*

G1: *Ca m'énerve d'être ici, dans ce train !*

G 3: *Enfin, on est parti.*

G1: *Ca m'énerve tout ca, on a passé une demi-heure ici ! Mon père m'attend ! Bordel partout, pourquoi dois-je passer mon temps ici.*

Контролер: *Tu va bosser aujourd'hui ? Tu va être en retard où ? Tu le dis juste pour parler! Sinon je te fais une attestation !*

Дана ситуація демонструє агресію підлітків як реакцію на непередбачену ситуацію (раптова зупинка поїзда) і психологічний самозахист засобами обсценної мовної поведінки з метою емоційної розрядки, оскільки вони поспішають і бояться, що через запізнення у них будуть неприємності. G1 показує найбільший ступінь нервозності і агресивності: через 20 хвилин вимушеної зупинки він починає бити кулаком по сидінню і повторювати: *«Mon père est en train de glander»*. Тут проявився страх перед батьком, який, мабуть, може покарати сина за подібне запізнення і за очікування його на вокзалі.

G2 виглядає більш спокійним, він, скоріше, намагається відповідати ситуації і робить заклопотаний вигляд, відкриває вікно і питає, чи можна палити тут: *«On peut fumer ici?»*. Відповідь на це запитання очевидна. Ось уже два роки у Франції в громадських місцях курити заборонено, не кажучи вже про потяги, щодо яких поєднання слів «вагон для курців» стало архаїзмом. В результаті питання представляється заданим «для бравади», ми інтерпретуємо його як прагнення підвищити свою чоловічу і вікову ідентичність, показавши, що мовець «дорослий, оскільки курить». G3 теж нервує, він занурений у цю атмосферу «нервового очікування: *«Il démarre ou quoi, lui?»*. G4 звертається до хлопчика, який хоче курити: *«Tu veux fumer une moustache?»*. На молодіжному жаргоні вираз *«fumer une moustache»* містить в собі грубу сексуально-обсценну конотацію. У відповідь на це G3 довідується, чи здогадується приятель про значення такого виразу: *«Une moustache? tu sais ce que ca veut dire? »*.

G4 обурений сумнівом в його обізнаності та гнівно протестує: «*Tu me prends pour un con?!*» – типовий приклад нападу на особистісну сферу мовця, який вважає, що мовець прагне девальвувати його ціннісний статус. G2 вважає за необхідне втрутитися, ведений усвідомленим або неусвідомленим бажанням зняти конфліктогенність мовного взаємообміну приятелів, не допустити розгорання сварки через дрібниці і пояснює, припиняючи всі подальші суперечки на цю тему: «*C'est une partie texticule ...*». Але тут в вагон входить контролер з типовою ввічливо-поблажливою фразою: «*Nous vous prions de bien vouloir nous excuser. Nous avons un problème technique, veuillez patienter* ». G2 привселюдно вимовляє: «*Quelle pute!*», Вживши побічно – тендерну лайку на адресу контролера, який уособлює, в даному випадку для незадоволених пасажирів, всі незручності і неполадки залізниці.

G1 як і раніше стурбований його батьком: «*Mon père va glander!*» – хлопчик б'є по сидінню, висовує голову у вікно – що категорично заборонено за правилами техніки безпеки, і за що передбачено штраф. G2 теж схвильований, але хоче показати, що його поведінка протилежна поведінці G1, хлопчика зовні скутого, у величезних окулярах, який явно не користується великим авторитетом в компанії: «*On s'en fout de ton père!*». G1: «*On s'en fout pas de mon père! T'es gros con et tête de cul si tu t'en fous de mon père!* » – ображений та принижений, G1 використовує напад як засіб захисту і висловлює його за допомогою обценни «*gros con*» та «*tête de cul*». G2 вступає в дуельний обценно-мовний взаємообмін і відповідає образою («*espèce de torchon*») з заявою, що переживання і очікування батька хлопчика всім байдужі: «*Oui, je m'en fous de ton père et de toi, espèce de torchon!* » (На напад відповідає простою образою *espèce de torchon*, але для G1 воно явно).

На розгортання конфлікту реагує контролер: «*Qu'est-ce qui se passe?*» На це G1 відповідає, що його «дратує стирчати в цьому поїзді»: «*Ca m'énerve d'être ici, dans ce train!*»

Нарешті, поїзд рушає, обстановка розряджається для всіх (G3: «*Enfin, on est parti*»), як і раніше агресивно налаштованого G1: «*Ca m'énerve tout ça, on a passé une demi-heure ici! Mon père m'attend! Bordel partout, pourquoi dois-je passer mon temps ici*».

Далі вслід дуже несподівана реакція контролера. Він наближається до хлопчика і починає його вичитувати, причому звертаючись до нього без важливих фраз (характерних для французького розмовного дискурсу), а досить фамільярно і грубо: *«Tu va bosser aujourd'hui? Tu va être en retard où? Tu le dis juste pour parler! Sinon je te fais une attestation! »*

Останню фразу контролер вимовляє глузливо зло, прекрасно розуміє, що така довідка – пояснювальна хлопцеві не потрібна. Треба сказати, що на хлопчика така мова подіяла вельми заспокійливим чином і більш якогось невдоволення або агресії він не показував протягом усього шляху.

У першій частині описаного мовного взаємообміну обценна постає як засіб емоційної розрядки: розгнівані, рухливі хлопчики використовують обценну лексику для того, щоб передати роздратування, хвилювання, злість, образу. Але крім цієї «класичної функції» обценна служить засобом зарахувати себе до світу дорослих. Виплеск негативних емоцій не проходить безслідно і поступово обценна репліка стає засобом нанести у відповідь образу учасникам комунікації.

Однак їх мовна агресія вщує в присутності більш владного комуніканта, налаштованого на активне відображення їх агресії, а також готового використовувати для цього сильні мовні засоби, які девальвують їх соціальний і віковий статус.

Описана ситуація виявляє, з одного боку, активне використання обценної лексики в мові підлітків. З іншого – що вона може служити зброєю в дуельній комунікації, яка передбачає перемогу найсильнішого або більш агресивного комуніканта.

Інша ситуація біля вхідних дверей в маленький магазин «тютюн» (tabac-presse). Дівчина (Jeune-fille = JF) прямує до виходу, одночасно з нею це ж робить жінка (femme = F), біля вхідних дверей вони стикаються, дівчина чемно притримує двері і пропускає жінку вперед. Жінка виходить і починає віддалятися, не промовляючи при цьому ні слова:

JF: *Mon amie marmonne dans sa barbe: merci mon chien!*

F: *La femme: quoi, il est où ton chien? Je le vois pas!*

JF: *Bah ca c'est la meilleure alors! Vous pourriez être correct quand même!*

F: *Mais qu'est-ce que vous m'emmerder là!*

JF: *Ecoutez, un simple merci aurait suffi et vous aurai coûté moins d'énergie mais bon, c'est pas grave hein.*

F: *Pff...*

JF: *Allez, bonne journée quand même!*

У даній ситуації конфлікт спровокований невічливою поведінкою жінки, з одного боку, і нетерпимістю дівчини до такої поведінки, з іншого. Дівчина, володіючи хорошими манерами, одночасно показує і наявність вимогливого характеру, здатного підірвати акт комунікації різким зниженням соціального статусу опонента. Сприймавши відсутність ввічливості як особисту образу, дівчина у своїй репліці несподівано і невмотивовано використовує лайливу лексику: «*Merci mon chien!*».

Її невдоволення від невічливості зрозуміло, але відповідна агресія явно перевищує ступінь допустимої самооборони. У свою чергу, жінка зверненням на «ти» і вульгаризацією лексики і інтонації підвищує ступінь конфліктогенності їх комунікації: «*Quoi, il est où ton chien? Je le vois pas!*».

Дівчина уїдливо заявляє, що, виявляється, жінка здатна бути ввічливою: «*Bah ca c'est la meilleure alors! Vous pourriez être correct quand même!*». Цілком зрозумівши саркастично-глузливі натяки дівчини, жінка, будучи дамою прямолінійною і вміє за себе постояти, не виходить з дуельного обміну репліками: «*Mais qu'est-ce que vous m'emmerder là*». Агресивний акт образи – захисту реалізується за допомогою обценного дієслова «*emmerder*», що свідчить про високий ступінь невдоволення чимось.

Дівчина не здається, прагнучи домогтися бажаного «спасибі»: «*Ecoutez, un simple merci aurait suffi et vous aurai coûté moins d'énergie mais bon, c'est pas grave hein*». Жінка на це нічого не відповідає. І тоді дівчина відмовляється від агресії і кричить їй услід: «*Allez, bonne journée quand même*». І хоча сам конфлікт до кінця не знято, але дуельна мовна ситуація закінчується відносно мирно.

Спочатку агресором виглядає дівчина, обурена і ображена тим, що їй не сказали

спасибі. Згодом стає очевидним ворожий настрій жінки, яка не прагне до вирішення конфлікту і продовжує порушувати норми комунікації. В результаті взаємно агресивного мовного взаємообміну жодна зі сторін не досягла своєї комунікативної мети, а сам акт комунікації можна вважати неспроможним. Обсценна лексика стала провокантом та інтенсифікатором конфлікту.

Також ситуація, на автобусній зупинці. Зупиняється автобус, пасажери піднімаються в салон. Одночасно в двері заходить молода дівчина років 17-ти (*jeune fille* = JF) і літня жінка (*dame* = D). Вони входять майже одночасно, але несподівано літня жінка відштовхує ліктем дівчину, наполягаючи на своїх перевагах перед нею:

D: *«Les vieux passent avant les jeunes tout de meme!»* – В даній репліці цікавою видається здається, але не безкорислива автодевалоризація геронтологічного статусу жінки нею самою, віднісши себе до категорії «старих» з практичною метою – досягти належних її віку привілеїв і викликати негативне ставлення до дівчини, що символізує для неї все молоде покоління.

Швидше за все, в її інтенцію (іллокуцію) входить прагнення спровокувати конфлікт і одночасно ініціювати в автобусі розмову про негідну молодь. Дівчина не піддається на провокацію, утримуючись від відповідної агресії, хоча по виразу її обличчя видно, що всередині неї розгорається буря.

Потім літня жінка сідає і починає голосно передавати свою версію події, прагнучи розширити простір поки одностороннього конфлікту: *«Je lui ai dit «les vieux» quand même, c'est incroyable, de mon temps, on aurait jamais vu ça, y a plus de respect, moi je vous l'ai dit c'est incroyable.»*. Дівчина як і раніше мовчить.

Через деякий час розповідь немолодої пані перериває чоловік, який їде з дівчинкою років 12-ти: *«Excusez moi Madame, mais je crois que vous confondez, vous auriez très bien pu passer par la porte de gauche et la jeune fille par celle de droite. Elle ne vous a pas bouscule ou manque de respect je crois»*. Жінка в нерозумінні, вона явно розраховувала на підтримку публіки: *«mais mais, de quoi vous vous melez la?»*. У мовному акті немає відкритої загрози, але вибір дієслова «*se mêler*» свідчить про його конфліктогенний потенціал.

Чоловік не має наміру відступати – в правоті своєї він упевнений, з жінкою

переважно ввічливий: *«Je me mêle de ce qui me regarde parce que quand vous racontez cette histoire aussi fort, vous dérangez la moitié du bus, vous emmerdez tous, je dirais... et en plus vous faites mourir de honte une jeune fille qui a été tout à fait correct et c'est excusée bien qu'elle n'ai rien fait de mal»*. Лайливе дієслово «*emmerder*» має тим більший ефект, що вимовляє його інтелігентний чоловік, який не прагнув до порушення комунікативних норм. Використана обценна свідчить про те, що атмосфера з вини літньої пані напружена до межі, і витримати її більше неможливо. Більш того, він як би транслює спільну думку пасажирів, насторожено мовчазних, але які подумки засуджують скандальну жінку. Але та кидається в атаку: *«Alors c'est la meilleure, vous avez de la chance que je sois trop vieille pour ça mais si je pouvais je lui mettrai une calotte à la p'tite, faut que ça rentre par un moyen ou un autre. De mon temps... »*.

Звертає на себе увагу навмисно вульгарна манера спілкування, абсолютно неприйнятна для літньої пані. Фрази мають розмовну, знижене стилістичне забарвлення – як в плані граматичному («*faut que ça rentre par un moyen*» – відсутність підлягає порушенню французьких мовних норм), так і в лексичному (*mettre une calotte*). За допомогою зниженої лексики дама висловлює своє обурення, агресію по відношенню до дівчини (і швидше за все, в її особі вона бачить всіх представників молодого покоління).

Чоловік розуміє це і заявляє, що потрібно вміти «адаптуватися мінливим часам», щоб не озлобитися: *«Enfin Madame, ne vous énervez pas, pourquoi devenir agressive tout a coup? Les temps changent, il faut s'adapter en essayant de pas s'aigrir »*. На зупинці дівчина вийшла, з вдячністю посміхнувшись чоловікові і побажавши літній дамі щасливого дня.

Тут конфлікт не відбувся, ініціатор мовної агресії не досяг своєї мети, і ця обставина виявляє роль «третьої особи» як третейського судді, що залишився переважно на об'єктивній позиції, тільки одного разу при посередництві обценної лексики виявив свій емоційний стан. Крім того, велику роль зіграли терпляче мовчання суб'єкта агресії і нейтралітет пасажирів.

Далі дія відбувається в хлібному магазині. Суперечка розгорається в черзі, де

молода дівчина (JF-jeune fille) і літня жінка (EA – femme âgée) не можуть вирішити, хто з них стоїть попереду. У розмові бере участь також продавець (B – la boulangère):

JF: «*Excusez-moi, mais vous m'êtes passé devant la..*» (репліка вимовлена ввічливо, дівчина дивиться на даму з посмішкою).

FA: «*Quoi? Quoi? Mais pas du tout!*», – в голосі жінки звучить здивування та незгода, мовний акт заперечення не містить лайливої лексики, хоча висловлює високу емоційність комуніканта.

JF: «*Si si je vous assure*», – сказано наполегливо, але спокійним тоном.

B: «*Si c'est vrai, c'était la jeune fille qui était la premier!*», – фраза супроводжується великою впевненістю в голосі.

FA: «*Mais non, et puis je sui pressée, j'ai du boulot moi*», – дама починає нервувати, втрачає контроль, говорить з явним роздратуванням.

JF: «*Ah parce que moi j'ai 20 ans de moins que vous j'ai rien à foutre peut – être? Vous voulez-voir mon emplois du temps peut-être?*» – у відповідь на нерви жінки різко змінюється настрій дівчини, в голосі звучить озлобленість.

FA: «*Non, mademoiselle ! c'est vous qui pensiez que j'ai rien à faire parce que je sais, vous les jeunes, vous ne pensez qu'a vous et qu'après 40 ans la vie est finiel*», – дама переходить на істеричний крик, в вербально-агресивному акті причіпки не міститься обценної лексики, але реалізується образа представника старшого покоління на молодь, власне, грубість передається в підкресленні ідеї свій/чужий: «*vous les jeunes*»: молодь для жінки – представники «чужого», а, значить, ворожого покоління.

JF: «*Excusez-moi mais vous etes vraiment débile, encore mille excuse pour votre âge, mais commencer cette dispute idiote pour rien, je commence à croire qu'après un certain âge les gens n'ont rien à foutre!*» – дівчина каже спокійним тоном, в голосі жорсткість, впевненість у своїй правоті і злість.

FA: «*Regerdez-là, elle ose m'insulter!*» – дама зберігає істеричний настрій.

JF: «*Vieille carotte, allez, passez devant moi, de toute façon je veux même pas manger le pain acheté dans le magasin ou j'ai eu le maleur de vous connaître! Bonne journée*

mesdames!», – дівчина не кричить, говорить чітко, голосно, озлоблено, в голосі відчувається образа і бажання помститися.

Протягом декількох перших хвилин діалог протікає у ввічливій атмосфері, але після вступу в нього продавця і особливо згадки про зайнятість, коли літня дама заявляє: «*je suis pressée, j'ai du boulot moi*» («Я зайнята, у мене робота») напрямок його змінюється. Дівчина відразу ж відповідає: «*Ah parce que moi j'ai 20 ans de moins que vous j'ai rien à foutre peut-être*»?

Використання дієслова «*foutre*» пояснюється наростаючою роздратованістю дівчини і визначає подальший напрямок діалогу, який набуває конфліктного характеру після чергової репліки дами.

Жінка поступатися не має наміру, оскільки, на її думку, молоді люди вважають, що «після 40 років життя закінчується і поспішати вже нікуди». Дама явно ображена на молоде покоління, і все своє невдоволення виливає на дівчину. Остання, в свою чергу, не поступається, і, не зумівши стримати емоції, переходить до образи дами, принижуючи її за похилий вік: «*Vieille carotte*» (стара морквина) і приписуючи їй характеристику «*débile*», девалорізірующую розумові здібності опонента.

Ситуація відбувається в студентському гуртожитку, близько 8 ранку. Кухня, призначена на п'ятьох студентів блоку. На кухні молода людина (K1), в напівсонному стані заходить випити склянку молока. Слідом за ним входить інша молода людина з рушником і приладдям для душа (K2). Діалог проходить дуже емоційно, періодично переходячи на крик:

K2: *Putain, qui c'est qui a pris sa douche la!!! c'est qui? Amenez le moi je vais Vetriper!!!!*

K1: *c'est qui qui gueule la, il est 8 heure du mat! Fait chier!*

K2: *J'fais chier la? Mais putain c'est la flotte partout qui casse les couille grave, ca m'gonfle, cite U de merde, faites tous chier, pouvez pas passer un cou surl'sol apre???? c'est pas lune que j'demende bordel!!!*

K1: *Vas-y ta gueule j'vais l'fair, tu m'saoule la, j'ie fai mai tu ferm' ta gueule ok?*

K2: *Vas-y la, comment tu m'parle?*

K1: *Et toi t'as vu comment tu gueules depuis d'ta l'haure? J'veupioncer moi, tu m'pet les*

coquilles.

K2: *C'est ca, ta raison, allez j'me casse avant d'm'enerver la parce que... ouuuuhh!*

Мова молодих людей відноситься до молодіжного жаргону, велика кількість зниженої, просторічної лексики надає діалогу грубий характер, а комунікантів характеризує як людей запальних, емоційних, нестриманих і невихованих. Діалог носить конфліктний характер з першої репліки і до останньої. Однак невербальний рівень комунікації опонентів демонструє їх не надто явну емоційну включеність в обмін репліками.

Зародження і розвиток комунікативного конфлікту пов'язано з тим, що замість ранкового вітання K2 звертається до K1 з фрази, яка починається вигуком – лайкою «*Putain*», наростання його мовної агресії репрезентативно обсценною лексемою «*etriper*» – він і справді готовий випатрати кишки тому, хто був в душі останнім і не прибрав за собою.

Гучний голос сусіда дратує K1, але не більше, і він поки не вступає в пряму мовну конфронтацію. Звідси його непрямі, ні до кого конкретно не звернені репліки: «*qui gueule la*» та «*Fait'chier*».

Інтонаційна і вербальна агресія K2 зростає, він переходить на крик. Можливо, він очікував вибачення або хоча б визнання провини від K1, а замість цього сам опинився звинуваченим у порушенні спокою. Крайнє обурення виражається в грубих виразах «*putain c'est la flotte partout qui casse les couille grave, ca m'gonfle, cite U de merde, faites tous chier*» – суміш молодіжної та ненормативної мови.

Опоненту і раніше байдуже, в чому саме звинувачує його сусід, а незадоволений він тільки тим, що турбують його спокій. Це виражено в реченні «заткнути пельку, оскільки його з... і»: «*ta gueule j'avais l'faire, tu m'saoule la, j'le fai mai tu fer m'ta gueule ok?*». K2 в подиві: йому явно здавалося, що після всіх наведених їм доказів мало наслідувати каяття опонента, але, переконавшись в тому, що його очікування не виправдалися, K2 ніяковіє і на якийсь час втрачає образливий запал, ображено вигукуючи: «*comment tu m'parle!*». K1 незворушно відповідає йому, що це він «*Et toi t'as vu comment tu gueules depui d'ta l'haure?*» І що він хоче спати. K2, усвідомивши, що не досяг бажаного перлокуційного ефекту і що вербальна дуель може

закінчитися його ж поразкою або бійкою, видаляється.

Проблемою аналізу цього діалогу стає питання, чи можна назвати представлений мовний взаємообмін конфліктною комунікацією або це типова манера побутового спілкування між комунікантами такої вікової групи і соціального шару. З одного боку, відповідь позитивна, оскільки має місце постійні взаємні образи, насичені лайливими словами, мета яких – принизити співрозмовника.

З іншого боку, діалог демонструє типову модель спілкування між такого роду комунікантами, так як очевидно, що їх не шокує ні взаємна груба манера спілкування, ні вибір лексичних засобів партнерами. При цьому очевидно, що використання обсценної лексики як явища жаргонізованої мовної норми, знижує її перлокутивний ефект, стаючи емотивним засобом повсякденної індиферентної комунікації, в якій інтенції сторін не містять наміри довести конфлікт до повної комунікативної невдачі.

Аналіз мовних ситуацій конфліктного характеру дозволив простежити функціонування обсценної лексики в побутовому дискурсі, визначити її місце, значимість і вироблений нею ефект.

Висновки до розділу 2

Обсценна лексика має потужний конфліктогенний потенціал, тобто здатність переводити спілкування в площину конфлікту. При цьому значущими є всі невід'ємні характеристики будь-якого комунікативного акту: особистісні, соціальні, статусні характеристики учасників спілкування, ситуація, в якій відбувається комунікація, відсутність третіх осіб.

Однією з зовнішніх складових конфлікту є вербально-агресивний мовний акт, в ряді якого виділяють образу, вороже зауваження, загрозу, грубу вимогу, грубу відмову, осуд (докір) звинувачення, іронію. Аналізувати конфліктну комунікацію можна лише з огляду на її прагматичний характер, соціально-рольові відносини учасників, а також соціокультурний і психологічний контекст. Крім того, питання про успішність чи неуспішність конфліктної комунікації відноситься до поняття «комунікативної невдачі» або «негативного комунікативного результату», коли мета

спілкування залишається досягнута. Специфіка конфліктної комунікації полягає в тому, що вона стає успішною в тому випадку, якщо нейтральне спілкування набуває характеру конфлікту.

Конфліктогенний потенціал обценних лексичних одиниць залежить від ряду факторів. Перш за все, це самі учасники спілкування, їх тендерні, вікові і особистісні характеристики. Так, з точки зору віку, найбільш конфліктними можна назвати підлітків та молодь. В аналізованих ситуаціях, крім бажання образити співрозмовника, обценна використовується молодими людьми для матеріалізації емоції. Більш того, в спілкуванні підлітків, обценна виконує функцію самоствердження. Щодо тендерних характеристик, встановлено, що чоловіки використовують обценну з метою образити опонента в умовах конфліктної ситуації частіше, ніж жінки, при цьому подібні напади найчастіше носять оборонний характер.

Безумовно, значимими є умови, при яких протікає комунікація, психологічний настрій комунікантів, наявність або відсутність прагнення до конфлікту або до його врегулювання.

Що стосується самих обцен, то найбільш ефективними (тобто образливими) є ті, які підкреслюють реально властиві об'єкту образи характеристики. Так, у підлітків і молоді найбільш образливими сприймаються обценни за віковою ознакою, за зовнішністю, сексуально-гендерні обценни, девалорізіруючі розумові здібності. Проте, необхідно відзначити, що, навіть незважаючи на високочастотне вживання і агресивний психологічний настрій, обценна лексика в мові молоді викликає менший ефект, ніж той же вокабуляр в промові літньої людини. Причиною подібних відмінностей є, з нашої точки зору, стереотипне сприйняття представників старшого покоління, як людей більш стриманих, освічених, культурних. Порушення стереотипу тягне ефект несподіванки і недоречності.

РОЗДІЛ 3

ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВЖИВАННЯ ОБСЦЕННОЇ ЛЕКСИКИ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

3.1. Особливості публіцистичного дискурсу в прагмалінгвістичному і комунікативному аспектах

Публіцистика – це синтез літератури і журналістики, як правило, розміщується в ЗМІ. Вона розглядає актуальні політичні, економічні, літературні, правові, філософські й інші проблеми сучасного життя з метою вплинути на громадську думку і існуючі політичні інститути, зміцнити або змінити їх відповідно до певних суспільних інтересів в аспекті соціальних і моральних цінностей. Предмет публіцистики – все сучасне життя в її величі і малості, приватна і суспільна, реальна або відображена в пресі, мистецтві, документі [53, 56].

Публіцистичні твори відрізняються великою широтою тематики, високим ступенем емотивності, оцінковості і суб'єктивності. Вони можуть стосуватися будь-якої теми, що потрапила в центр суспільної уваги. Це, звичайно, позначається на мовних особливостях даного стилю: виникає необхідність включати спеціальну лексику, що вимагає пояснень, а іноді і розгорнутих коментарів. З іншого боку, цілий ряд тем постійно знаходиться в центрі суспільної уваги, і лексика, що відноситься до цих тем, набуває публіцистичного забарвлення. Таким чином, у складі словника мови формується коло лексичних одиниць, характерних для публіцистичного стилю [57]. Розширення простору обсценної лексики в ЗМІ – це відображення важливих соціальних процесів, що відбуваються в суспільстві і еволюційних явищ в самій публіцистиці, що продовжує зближення з реальним життям.

Серед постійно освітлюваних, в першу чергу слід назвати політику, інформацію про діяльність уряду і парламенту, вибори, про заяви політичних лідерів. Економічна тематика також важлива для публіцистичного стилю, для неї характерний свій набір лексичних засобів. Теж саме можна сказати і щодо теми

освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, культури та ін.

Використання обценної лексики в публіцистичних виданнях служить, перш за все, засобом стилістичним, способом виходу за рамки усталених традицій і залучення уваги читачів. У французькому законодавстві свобода преси була введена декретом від 29 липня 1881 г. [61]. Обценна лексика в публіцистичних виданнях виявляється, таким чином, з одного боку дозволеною до вільного вживання в засобах масової інформації, так як були скасовані санкції, що обмежують свободу вираження авторів в пресі. Але, з іншого боку, поява обценни в засобах масової інформації суворо контролюється Конвенцією про права людини гарантує йому право «*à l'honneur, à la considération, à la dignité*» (честь, повагу, гідність) [45].

3.2. Використання обценної лексики в публіцистичному виданні Charlie Hebdo (основні тематичні рубрики тижневика).

«Шарлі Ебдо» (Charlie Hebdo) – популярний опозиційний сатиричний тижневик, тираж якого в 2008 – 2009 рр. склав понад 98 000 примірників. При цьому його основними читачами є люди освічені, як показують опитування, які стосуються інтелектуальних професій. Незважаючи на барвистий формат газети, що буває яскравими карикатурами, і тому візуально залучає читача, тексти «Шарлі Ебдо» адресовані саме інтелектуалам, які вміють аналізувати, що володіють здатністю критичного мислення.

У більшості випадків статті тижневика носять характер розслідувань в різних сферах життя французького суспільства. При цьому головним об'єктом уваги опозиційних журналістів, які представляють «ліве» крило партійного життя, є політична система П'ятої республіки. В результаті головними об'єктами критики практично в кожному номері є правляча еліта – представники «правих», перш за все, Президент і його оточення. Однак слід зазначити і той факт, що недоліки і прорахунки опозиції також не залишаються без уваги кореспондентів тижневика. Подібний зважений підхід до оцінки діяльності різних французьких політичних сил лише збільшує авторитет і популярність «Шарлі Ебдо».

Проте, не дивлячись на те, що газета орієнтована, в першу чергу, на освічені верстви населення, вона рясніє непристойною лексикою, свідчить про зняття табуваності на слововживання. Деякі статті носять стриманий характер з рідкісними імплікаціями непристойної лексики, інші насичені відверто грубими словами і виразами, в результаті чого текст набуває провокаційний характер. Подібними методами автори вирішують декілька завдань. По-перше, привертають увагу читача до обговорюваної теми, особистості, проблеми.

По-друге, за допомогою гострої форми ненормативної лексики журналісти прагнуть спровокувати протест по відношенню до викладеного ними змісту, змусити поглянути на об'єкт статті критично. Головною метою і підсумком подібних методів, з нашої точки зору, є маніпуляція з суспільною свідомістю – тобто формування у читачів негативного образу того, що суперечить політичним

поглядам або етичним переконанням авторів тижневика.

Для розуміння повноти прагматичного ефекту, що викликається обсценнами, ми розподілили основні теми, що розглядаються в щотижневому, за такими рубрикаторам: 1) політика: а) зовнішня, б) внутрішня; 2) економіка; 3) культура; 4) наука; 5) релігія і мораль; 6) спорт. Слід зазначити, що в основі пропозицій даному дослідженні аналізу, лежать матеріали добірки тижневика за період вересень 2008 р. – травень 2009 р.

3.2.1. Зовнішня і внутрішня політика

Зовнішня політика

У рубриці «Новини коротко» описується розвиток конфлікту України і Росії з приводу газу, за який Україна змушена буде не тільки заплатити, але і отримав «стусан під зад». Подібна оцінка апелює до усталеному в Європі образу «агресивною» і «непередбачуваною» Росії: «*Maintenant elle (l'Ukraine) va le payer 418 dollars. Peut-être plus, et avec en prime un coup de pied au cul*» [72].

Серед актуальних подій, що описуються в тижневику, кілька місяців перебувала тема війни між Ізраїлем і Сектором Газа: «*Il y a des morts civils, c'est regrettable, MAIS... » Ce putain de «mais» est destinée à annihiler toute pensée alternative. Il légitime la guerre et ses conséquences...*» [72]. Слово «**putain**» доводить вираз пацифістських поглядів автора до крайньої форми. Він демонструє неприйняття як політиків, які заохочують збройний конфлікт, так і своїх колег – журналістів, які підтримують подібні дії.

В іншій статті, присвяченій критичній ситуації, що склалася в Секторі Газа з харчуванням, автор зазначає: «*Après l'intervention militaire à Gaza; tu es soit du côté du Hamas, soit du côté d'Israël. Il existe un 3 ème camp, pourtant le camp de l'abruti qui va chercher son pain*» [72] (« Після військового втручання в Сектор Газа ти або на боці Хамаса, або Ізраїлю. Є ще й третій табір – **психопата**, який прагне не померти з голоду»). Використання обсценни «**abruti**» в даному контексті підкреслює абсурдність ситуації – в боротьбі ідеологій навіть первинні функції людини, його природні потреби, сприймаються як щось ненормальне.

У колонці новин наводиться повідомлення, підписане ініціалами О.В. – нескладно в них побачити прізвище американського президента Обама Барак (Obama Baroc): *«La première place boursière du monde vous informe qu'elle a distribué seulement 18 milliards de dollars de bonus aux fumiers qui vous ont foutu dans la merde. Bisous.O.V»* [72]. За допомогою подібного роду пародії автору статті вдається показати ставлення «лівих» до американського президента і світової економіки. Люди, що працюють на біржі, названі *«fumiers»(подонки,ублюдки)* – тобто не мають моральних принципів, підлі. Більш того, їх ганебність передається ще й виразом *«foutu dans la merde»(закрутився у лайні)*. Виходить, що всі ті, хто постраждав від їх махінацій, були не просто обмануті, вони виявилися там внаслідок цілеспрямованих обманних дій *«fumiers»*.

Абсурдну і плачевну ситуацію, яка складається для молодих лікарів, саркастично представляє наступний «тест»: *Complétez cette déclaration de Roselyne Bachelot devant le groupe UMP de l'Assemblée Nationale: «Si on met les jeunes médecins dans la rue c'est comme .. on les fera jamais rentrer».* («Розлін Башло (Міністр охорони здоров'я) заявляє перед Партією Народний Рух (UMP): Якщо молодих лікарів виставити за двері, то повернути їх ніколи не вдасться, це те ж саме, що ..»). Серед варіантів відповіді: *«с) la dentifrice dans la tube; /Правильна відповідь/ е) le caca dans les fesses(кака в сідницях)»*[72]. Автор статті підтримує молодих лікарів і, використовуючи обценну лексику, заявляє про критичний стан ситуації, що склалася в цій сфері соціального обслуговування. При цьому мова йде, перш за все, про державних лікарнях, де кількість лікарів зменшується, а фахівці працюють у важких умовах.

У період, коли європейські глави держав регулярно збиралися для спільного вирішення економічних проблем, обумовлених кризою, Бундесканцлер Ангела Меркель заявила про свої не самі «щедрі» наміри, в «Шарлі Ебдо» з'явилася наступна замітка: *«Pour une fois les boches passent la ligne Maginot du politiquement correct; Merkel, après avoir rejeté l'idée franco-néerlandaise d'un fond de soutien européen aux banques a déclaré que concernant la crise c'était «chacun sa merde» et refuse tout plan de relance économique communautaire»* [72]. Вираз *«chacun sa*

merde»(у кожного своє лайно) своїм зниженим характером, етимологічно ставлячись до категорії екскрементів, висловлює безвихідність ситуації, що склалася, заявляючи про неї, як про щось ганебне і небезпечне. З іншого боку, очевидно, що автори «Шарлі Ебдо», які дотримуються «лівих» поглядів, негативно оцінили індивідуалізм економічної політики ФРН в критичній ситуації.

У рубриці «Новини коротко» повідомляється, що Ан-Марі Ідрак (Держсекретар зовнішньої торгівлі) не говорить про те, що Франція «*est largement déficitaire*» («переживає період дефіциту»), і що необхідно підтримувати «*libre échange*» («безмитний обмін»): «*Quand mesurera-t-on le mal qu'a fait cette doctrine idiote, débile du libre échange, jamais respecté par les nations excédentaires, Allemagne, Corée du Sud, Japon*»[72]. («Коли ж усвідомлюють все те зло, що наробила ця ідіотська, дебільна доктрина, яку ніколи не брали ті країни, що не знали дефіциту: Німеччина, Південна Корея, Японія»). Епітети «*idiote, débile*» висміюють некомпетентність секретаря зовнішньої торгівлі. На думку журналіста, вільний обмін неприпустимий, коли країна переживає період дефіциту.

Стаття про те, що в Ірландії працює величезна кількість поляків (природно на «брудних» роботах): «*Rentre en Pologne*» ou «*Enculés de Polonais*»(Польські лохи) *peut-on déjà entendre ici où là.*» [72]. Журналіст підкреслює зростання проявів націоналізму в Ірландії щодо робітників з Польщі, в умовах світової економічної кризи і зростаючого безробіття. Подібна агресія на основі національної неприязні виражається автором, серед іншого, і за допомогою обценної лексики, що підсилює ефект впливу на читача.

Внутрішня політика

Рубрика «тест» пропонує читачеві різного роду завдання і питання, для яких необхідно вибрати правильний варіант відповіді. Так, наприклад: «*Avant de perquisistionner chez un journaliste de Libération, vous (Перед тим, як журналісту «Libération» ви) : a)Vous lavez les mains; b)Vous lavez la bite(чоловічий орган); c)Demandez une prime de risque au préalable*» [72].

Відсутність табуованості на непристойні слова і вирази і усвідомлене

цілеспрямоване до них звернення (про що не раз заявляли самі автори статей) дозволяють «зачепити увагу» читача, шокувати, і за допомогою протесту читаючих до форми, до словесного оформлення викликати протест до змісту, часом огиду, обурення.

Інший тест висміює фігуру глави партії **Union pour un Mouvement Populaire** (Народний Рух) Жана Франсуа Копе: «*Compléter cette déclaration du député UMP Christian Jacob à propos de Jean-François Copé : Jacques Chirac disait qu'un chef c'est fait pour...Copé aime* (Доповніть заяву депутата народного Руху Крістіана Жакоба з приводу Жана-Франсуа Копе: Жак Ширак говорив, що він зробив себе лідером для того, щоб...Копе): a) *Faire faire*; b) *Faire chier*; c) *Cheffer/правильна відповідь/*; d) *Chier*; e) *Faire l'amour*» [72].

Непристойні дієслова «*Faire chier*»(піднасрати, тобто розізлити) та «*Chier*»(накласти) допомагають знизити в очах читача образ Жана Копе, наштовхнути читача на думку про те, для чого було проведено його призначення. Обсценна псує репутацію політика, представляючи його як людину, яка здатна тільки на непристойні дії.

Саркастичні тестові завдання, найчастіше на політичні теми, з метою принизити, опустити в очах читача того чи іншого політика (відома особа). Серед варіантів відповідей пропонуються найбезглуздіші варіанти, завжди висміюють об'єкт дії. Інший приклад тесту, в якому мова йде про Жака Ширака: *Le Parisien* (28/01) *rélève que, quand on presse Chirac d'écrire ses Mémoires, il vous répond: « La vache »* («*Le Parisien*» доводить до Вашого відома, що коли Ширака змушують писати мемуари, він вам відповідає:«Корова...»): b) *ne retourne jamais à l'abrevoir* (ніколи не повертається в корівника) *na pète jamais sans paître* [72]. Вульгарне дієслово *péter*(напукаати) знижує образ колишнього французького Президента, зводить його на рівень людини нестриманого і невихованого, вільно використовує саму знижену лексику.

Гра слів з метою підкреслити негативне ставлення до Міністра імміграції (Еріку Бессона) і міністра внутрішніх справ (Брісу Ортефе). На поширився слух про майбутню зміну в Кабінеті Міністрів і про те, що Ортефе замінить Бессона,

журналіст вигадує сміливий слоган, називаючи і першого і другого *sale gueule*: «*Eric Besson va remplacer Hortefeux. Le délit de sale gueule. Change de sale gueule*» [72]. Два міністри відкрито названі брутальною лайкою «*sale gueule*»(*рожа*), причому епітет «*sale*»(*мерзотний*) підкреслює ганебність, аморальність політиків.

У рубриці «Цитати тижня». Башло заявляє з приводу Мартін Обрі (мер міста Лілль і недавній лідер соціал-демократичної партії): «*Je lui souhaite de tout coeur qu'elle se casse la gueule*». Вживання виразу «*casse la gueule*»(*вдарити по морді*) в подібному контексті демонструє нестриманий вкрай емоційний характер політичної боротьби, який не витримує навіть норми мови. Більш того, можна припустити, що подібного роду вкраплення в мову політиків дозволяють їм зблизитися з народом.

Стаття «Візьмемо за глотку капіталізм, щоб врятувати капіталізм»: «*La seide règle du capitalisme z 'est que le plus fort, le plus malin, le plus escroc baise la gueule du plus grand nombre*». Перекласти цю фразу можна по-різному, оскільки передати закладену в ній грубість непросто. Вираз «*baise la gueule*»(*вдарити по морді, в більш грубій формі*) говорить про безвідповідальне ставлення людей «*можновладців*» в умовах капіталізму до народу, більш того підкреслять егоїзм і використання влади виключно в корисливих цілях. Автор тим самим заявляє читачеві, що інакше дії політиків позначити не можна, тільки настільки непристойне дієслово «*baiser*» висловлює аморальну суть капіталістичної системи. Самі ж політики в статті називаються не інакше як «*salauds*»(*ублюдки, подонки, козли*): «*Ces salauds ont trop pris*». Інший приклад: «*pendant qu'on balance des tomates pourris à la gueule des tocards que leur entreprise récompense de manière outrancière pour avoir été des trocards*».

Жертви капіталістів (тобто прості люди) в статті отримують назву «*pauvres cons*» (*жалюгідні дебіли*): «*Mais garantit que la Bourse ne rincera plus jusqu'à l'os des pauvres cons*»[72]. Таким чином, народ представлений жалюгідним, дурним, піддається на обман. А капіталісти, навпаки, являють собою людей безпринципних, егоїстичних, готових на все заради особистої вигоди.

Стаття про те, як людині, який сказав в обличчя президенту «*забирайся, нещасний дебіл*» оштрафували на 30 євро. Журналісти іронізують, що чоловікові варто

віддати ці гроші в редакцію, адже тижневик займається такими посиланнями регулярно: *«Le militant qui a brandi un panneau «Casse-toi, pauvre con» devant le président a été condamné à 30 euros d'amende. Au lieu de perdre bêtement 30 euros comme ça, il aurait mieux fait de s'abonner à Charlie Hebdo: c'est ce qu'on y écrit toutes les semaines»*[72]. («Учасник, який заявив «Згинь звідси, жалюгідний ублюдок» перед президентом був оштрафований на 30 євро. Чим ось так бездарно втрачати гроші, краще б він підписався на «Charlie Hebdo»: ми такі посили пишемо щотижня»).

Образ президента Саркозі. Серед героїв, які займають перше місце за кількістю присвячених йому статей, коміксів, карікатур і жорстких глузувань, безумовно, виступає Ніколя Саркозі. Розглянемо кілька прикладів, що висміюють і опускають Президента Франції, за допомогою використання обценної лексики.

1. Тест – це постійна рубрика тижневика. Всі тести засновані на реальних фактах і мають правильну відповідь, а також кілька саркастичних варіантів відповідей, які дають читачеві «грунт для роздумів», виставляючи того чи іншого персонажа або подію в смішному, негідну вигляді: “Vous êtes Jean Sarkozy. En 2009 vous prenez le taureau par les cornes et vous: a) Divorcez de la fille Darty pour épouser la fille Conforama; b) Vous faites raboter les jambes pour ressembler à papa; c) Changer de père” [72].

В даному прикладі об'єктом глузування стає син президента Ніколя Саркозі. Читачеві пропонують вирішити, що він зробить в першу чергу, опинившись на місці батька. Прокоментуємо три варіанти відповідей: а) «розлучення і нове одруження». Це гра слів, так як прізвище дружини Жана Саркозі-Дарті, що одночасно є назвою мережі магазинів побутової техніки, Конфорама – теж магазин «Все для дому»); б) «вкоротити ноги, щоб більше походити на тата» – насмішка над маленьким зростом президента; с) «змінити батька» – коментарів не потребує.

2. На сторінках газети Саркозі часто є персонажем різних коміксів. В одній з таких літературних замальовок його діалог з Міністром праці про необхідність вжиття заходів проти нескінченних страйків. Політики жартують, що цю проблему вирішить безробіття: Sarko: *«Ca ne te plaît plus, Ministre? Tu veux être nommé Roi des cons? »* « Oh, non Maître! Je ne prendrais jamais votre place! »(Сарко (звернемо увагу

на те, що президент рідко коли з'являється на сторінках газети під своїм повним ім'ям, але частіше за все під фамільярним скороченням Сарко): « *Тебе більше не влаштовує бути Міністром? Хочеш бути призначений Королем дурнів?* »-« *О, ні, пане, я ніколи не посягну на ваше місце!* ») [72].

3. На сторінці, присвяченій радам «по виживанню в період кризи» представлені різні ситуації повсякденного життя представлені в гумористичних картинках і супроводжуються іронічними коментарями. Головним героєм однієї з таких ситуацій виступає Саркозі, який зображений в розкішному ресторані. Президент, прискіпливо вивчаючи першокласне меню в ресторані, звертається до кухаря: «*Pendant que les gens cherchent à bouffer, il ne cherchent pas à m'emmerder!* («*В той час, як народ шукає, що б пожерти, він мене не дістає*» / *грубіше, ніж «дістають»*), оскільки «bouffer» відноситься до непристойної лексики французької мови”).

4. З періодичністю два рази на місяць на сторінках тижневика друкується комікс «Робокозі», основне завдання якого – змусити читача сміятися над президентом, його особистісним і громадським життям. Для цього його якості та вчинки представлені в сатиричній формі з чітко означеними антиправила інтерпретаціями. Так, наприклад, Саркозі розмірковує про те, як чудово мати робота Робокозі: «*Je peux être partout en faisant chier nulle part*». «*Chier*» – дуже грубий дієслово, що відноситься до області екскрементів в першому своєму значенні) [72].

5. Регулярно публікуються різні картинки. Наприклад, на одній з них висміюється намір Саркозі «поставити на ноги капіталізм». Останній представлений у вигляді величезного незграбного сірого тваринного, а Саркозі – дресирувальник з нещасним виглядом і маленьким хлистом в руках. Саркозі: «*Allez, joue le jeu, me fais pas passer pour le con!* » («*Ну, давай, роби свою справу, не роби мене ідіотом!* ») [72].

6. На іншій картинці – збори лідерів «великої двадцятки» і візит Обама. Роблять загальну фотографію глав держав. Саркозі намагається виглядати вище (і просто увійти в кадр), повчає фотографа, як треба знімати: *Sarkozy: «Plus haut, bordel! Je ne suis toujours pas arrivé à l'épaule de ce batard Obama!* » (Саркозі: «*Бери вище, чорт*

візьми! Я так і не дістаю навіть до плеча цього плебея Обами!») [72].

3.2.2. Економічна сфера

Страйки як невід'ємна частина життя французького суспільства. Стаття про страйк студентів, яка триває на момент виходу даного номера газети вже 3 місяці (з січня 2009 року). Автор показує мотиви, причини страйку і доводить її обгрунтованість і необхідність: «*Dix semaines de grève. Du jamais vu. Des directeurs de recherche ...dans la rue, avec habituelle racaille, intello-gauche, feignasse!*» [72]. Відзначимо, що «*feignasse*» можна лише умовно перекласти як «нероби». У французькій мові це слово вкрай негативне, непристойне, що ще більш посилюється пейоративним суфіксом «-asse». Учасники страйку засуджуються, негативно оцінюються як люди, що використовують будь-який привід, щоб не працювати.

В іншій статті, також присвяченій страйку, йдеться про те, що треба радити її мирному характеру, відсутності погромів, насильства і тд .: «*Sinon il ne faudra plus pleurnicher quand d'aucuns en seront réduits à casser des vitrines pour se faire entendre*». [72]. Дієслово «*pleurnicher*»(скулуму) в мові французького Президента висловлює глузування по відношенню до «жертвам страйку» тим, хто в ній не бере участь, а тільки критикує або просто за звичкою, оскільки автоматично не згодні і незадоволені.

Дії іншого коміксу відбуваються на заводі. Ситуація настільки загострилася, що директора з побоюванням дивляться на робітників. Кілька разів робочі брали дирекцію в заручники, не випускали з кабінетів по кілька діб, вимагаючи задоволення заявлених вимог – як правило, збереження робочих місць за всяку ціну, щоб уникнути закриття підприємства і, отже, безробіття. На одній з картинок зображений директор, який стукає в двері туалету: «*M. Boulard, vous chiez ou vous êtes en grève?*» Робочий виходить, застібаючи штани: «*Les deux, monsieur le Directeur!*» [72]. Дієслово «*chier*» відноситься до категорії просторічної лексики і абсолютно неприпустимий в робочій обстановці. Більш того, за допомогою вживання подібної лексики в діалозі, реалізується намір автора викликати в читача негативне сприйняття і страйків, і директора, який не знає, як вести себе в подібній

ситуації.

Комікс про те, що проблема страйкуючих хвилює поліцію набагато більше, ніж люди без документів (нелегалів) і місця проживання, чорного ринку праці. Читачеві представлений діалог поліцейського і бомжа. Бомж: «*je siâs sans papiers et je travaille au noir ...*» Поліцейський: «*On s'en fout! On voulait juste savoir si t'es gréviste(нападник)*»[72]. Вираз «*s'en foutre*»(байдуже), вжите поліцейським показує абсурдність ситуації, що склалася: то, що є реальною соціальною проблемою – велика кількість нелегалів залишається без уваги, в той час як страйк являє собою справжній соціальний катаклізм. І ситуація чітко демонструє осуд автором статті подібної реакції поліцейських, що і передано за допомогою дієслова «*s'en foutre*». Цікаво представлені фінансисти і управлінці банків в економічних статтях тижневика. В якості ілюстрації може послужити позначення посади Президента – генерального директора (в українській культурі відповідає просто генеральному директору). У газеті аббревіація «PDG» (Président Directeur Général) пишеться через дефіс, що робить алюзію на PD – «pédé» (груба образа значення «гомосексуаліст»), підштовхуючи читача розглядати вищих управлінців як людей недостойних і аморальних: «*Christian Latouche, P-DG de l'entreprise Fiducial et proche de l'extrême droite...*»[72].

Крістін Лагард – міністр економіки, промисловості та зайнятості. Стаття присвячена планованим нею реформ в економіці. Негативне до них ставлення громадян (природно, на думку автора) виражено використанням обценної лексики в статті. Christine Lagarde divisa la rémunération du livret A par 2. De 4% elle passa à 2% «*C'est déguelasse*, – tonna démagogiquement opposition [72]. Відзначимо, що слово «*déguelasse*»(огидний) відноситься до більш зниженого регістру в порівнянні із запропонованим варіантом (огидно). Будучи просторіччям, воно висловлює вкрай негативну оцінку, викликаючи і в читача почуття відрази до описуваного факту.

Стаття про свободу і грошах. Молодь хоче свободи, значить, не повинна хотіти грошей. «Але що за свобода без грошей і можливостей?», – питання, на який намагається відповісти журналіст: «*On peut se faire masser tous les jours par des mains nubiles et rester un sac de merde, un sac d'or*»[72]. Вираз «*un sac de merde*»(мішок

лайн) вбирає всі негативні моральні характеристики, які приписує автор тієї молоді, що може собі все дозволити, не замислюючись про інших, не вмiючи співпереживати і допомагати ближнім.

Комікси. Як виживають споживачі. «*Les petits commerçants n'ont qu'à se démerder pour ne pas crever*» [72]. Вибір подібної зниженої лексики (*se démerder* – *позбутися, crever* – *здохнути*) в даному контексті обумовлений безвихіддю ситуації, що склалася. Якесь «дно» життя, яке не можна інакше зрадити, як за допомогою дієслова *se démerder*, етимологічно відноситься до області експериментів.

У березневому випуску «Charile Hebdo» одна сторінка присвячена «Радам по виживанню в період кризи». Різні ситуації повсякденного життя представлені в гумористичних картинках і супроводжуються іронічними коментарями. Наприклад, в супермаркеті чоловік – покупець вибирає йогурти, половина з яких роздуті, прострочені, що компенсується великою знижкою в ціні: «*On nous habitue peu à peu à l'insupportable! N'avez pas honte de manger de la merde, tout le monde en est là!*». Це черговий приклад того, як ситуація кризи і зниження рівня життя вербально виражається через знижену лексику, причому з області експериментів, що підсвідомо викликає в читача неприйняття подібної ситуації «опущення».

Інша сценка являє журналіста, який звертається до старенької, яка обирає овочі на прилавку (всі овочі з браком, за зниженою ціною): «*Vous voidez bien ramasser l'oignon?*» Старенька: «*Nan, il sera jamais assez lord pour le balancer à ta gueule!*» Подібна агресія, вербально виражена виразом «*balancer à ta gueule*» (*кидати в морду*) викликана вкрай нервовим станом старенької, її озлобленістю від безгрошів'я та все дорожчаючих товарів. До цього необхідно додати очевидне відчуття приниженості від того становища, в якому вона опинилася в період кризи, а з іншого боку виступає гордість – звідси і агресивний настрій до журналіста, бажання його вербально покарати, образити, «послати».

В ряду замальовок з супермаркету, де люди копаються в зіпсованих продуктах, виділяється картинка із зображенням Президента, який вивчає першокласне меню в ресторані і звертається до кухаря: «*Pendant que les gens cherchent à bouffer, il ne cherchent pas à m'emmerder*» [72]. Фраза жаклива, особливо з огляду на те, в якому

контрастному оточенні вона представлена на суд читачів. Замість турботи і участі Президента громадяни бачать його грубе ставлення, що в повній мірі виражено дієсловом «*emmerder*»(відвали).

3.2.3. Культура і мораль

Журналіст описує своє відвідування концерту Дьедонне – артиста, скандально відомий своїм чорним гумором і якого називають «*le psychopate de l'humour*». Опис публіки здійснюється не без участі обценни, що дозволяє автору висловити своє презирство, дати негативну оцінку людям, які відвідують концерти Дьедонне. Наведемо як приклад декілька реплік з промови глядачів, які представлені як «*Un public jeune, blanchebeur surtout, sapé cité*». (Молода публіка, в основному чорні, мешканці трущоб), «*blanchebeur*» – образа за расовою ознакою. Автор статті всю свою нелюбов до Дьедонне переносить і на глядачів. Репліки глядачів про рішення йти на цей концерт: «*J'ai fait le con*» [72]. Знову ставлення автора, яке демонструє, що на концерти цього виконавця одні «дебіли» тільки і ходять.

Є на концерті і діти, які теж виглядають зневажено: «*Depuis le debut, un tôme de 8 ans est pété de rire*» ... Дієслово «*péter*» – чергове звернення до сфери екскриментів. В описі публіки є відчуття карнавалу з його непристойним всіх і вся поглинає сміхом, а обценна висловлює почуття катарсису публіки.

Вихід артиста на сцену описаний так: «*Entrée fracassante de Diedonné ... Fier comme un cul*»[72]. Безумовно, гордість артиста можна було б підкреслити і більш пристойним епітетом, ніж «*un cul*»(дуна) але в нестриманності автора в даному випадку, як і в більшості інших, проглядається єдине бажання – заразити читача таким же ставленням, просочити його ненавистю, неприйняттям, навіть відразу до даної фігури.

Інша стаття розповідає про те, як в Ліллі заборонили концерти Дьедонне, відмовилися поселити його в державних готелях. Відзначимо, що таке ставлення до артиста з боку влади (та й великої кількості людей), мало, що змінило. Концерт відбувся, а приватний готель прийняв гостя не гірше державного. Може навіть більше шанобливо і з великим комфортом. Хоча, обійшовся він, звичайно, дорожче.

Diedonné: «Même le ministre de la Défense, Hervé Morin, n'a rien d'autre à foutre que de commenter mon spectacle» [72]. Обсценна в промові Дьєодонне («ne pas avoir rien d'autre à **foutre**») – це і манера говорити, з одного боку, а з іншого – стилістичний засіб, адже таким чином, знижуючи мову, артист створює собі певний образ «огидного циніка» , для якого немає нічого святого.

Після закінчення концерту публіка просить: «*Ще! Ще!*» на що отримує відповідь артиста: «*La ferme!*»(*Заткнись!*)[72]. І публіка ніяк не реагує на цю грубість, більш того, вона «вмирає від сміху» над розповідями про зовсім невеселих події – 11 вересня в США, газових камерах, нацистів.

Звістка (в новинах). Після концерту музиканти тихо святкували. В одному з автомобілів був такий діалог: «*Tu te prends pour qui? Si j'avais pas mon uniforme, je t'éclatais ta gueule*»[72]. Агресія передається грубим виразом «*t'éclatais ta gueule*»(*завали свою пащу*). Шокує в даному випадку його необґрунтованість, а якщо таку і можна углядіти в чому небудь, так це тільки в карнавалі і катарсисі. Це агресія заради агресії, вираз емоцій. А між рядків проглядається оцінка автора, його засудження подібної публіки і необґрунтованого жорстокого поведження.

Одна з «соціальних статей» зачіпає проблеми дитячого садка: «*L'air des crèches est trop polié. Les mamans sont mécontent. Quant elles vont chercher leurs gosses, ils reviennent avec le nez plus sale que le trou du cul*»[72]. Обсценне порівняння до складу якого входить «*le trou du cul*» (*засранець*) покликане викликати в читача обурення, продемонструвати гостроту ситуації, що склалася щодо дитячих садків.

Новини зі світу театру про нову п'єсі «Le Pulle»: «*Dans Le Pulle de l'Emma Danté, pas de jaloux: les filles aussi, grâce à un phallus en plastique qu'elles s'enfilent dans la culotte quand elles ne l'ont pas dans la bouche*»[72]. Подібні описи викликають в читача почуття відрази, протесту, оскільки мова йде про культуру. І автор, таким чином, досягає своєї мети – демонстрація девальвації культури, її перехід на низинний рівень, в чомусь навіть аморальний. А тому і опис лексично виражено досить жорстко.

У статтях релігійного і морального змісту найбільш дискусійними і «злободенними» є такі теми, як расизм і особистість та діяльність Папи Римського.

Расизм. Історія про молодого Алжирця. Йому пощастило. Він зможе залишатися у Франції, так як він став чемпіоном з боксу, значить, йому видадуть документи. Проблема біженців. Багато роками живуть у Франції, заводять сім'ї, працюють (звичайно, нелегально), а потім їх висилають: «*Sharif ne sera pas renvoyé de force au Pakistan, il pourra rester en France pour prendre des coups dans la gueule. Oui, Sharif est devenu champion de France espoir de boxe française*». В даному контексті має місце гра слів – *prendre des coups dans la gueule* – використовується в прямому і переносному сенсі. Удари боксера протиставляються агресії по відношенню до арабів у Франції. Це підтверджується словами: «*les autres gamins dans la situation de Sharif ne méritent que le coup de pied au cul qui les renverra dans leurs pays*» [72].

Не можна не згадати про вкрай негативне ставлення тижневика до релігії, католицької церкви, Папи Римського: «*Pas assez de piquant je veux dire de cul. Les papes ont toujours aimé interdire et persecuter les choses qui touchent au cul. Par exemple ce Galilée qui disait que la Terre est ronde comme une paire de fesse et qui tourne*»[72]. («Недостатньо пікантно все те, що стосується д... Папи завжди любили забороняти все, що стосується дупи. Наприклад, Галілей говорив, що земля кругла, як дві половинки д..." і що до того ж вона крутиться »).

В іншій статті мова йде про те, як будь-якими силами глава Ватикану прагне залучити прихильників на бік католиків, щоб протистояти зростаючій кількості протестантських сект і ісламу. Його порівнюють навіть з Бен Ладеном: «*Les évêques Français, plutôt emmerdés, tendent de justifier*». Прикметник *emmerdés* абсолютно неприпустимо по відношенню до релігійних осіб, нехай хоча б з почуття поваги до іншої релігії. «*Benoît XVI par connerie ou par conviction (les deux) adopte les méthodes de communication de Ben Laden*». Слово «*connerie*»(маячня, лайно) пейоративна, по відношенню до Папи Римського воно неприпустимо. Втім, сам факт порівняння Глави католицької церкви з Беном Ладеном має шокуючий ефект і демонструє вкрай негативне ставлення автора до Церкви і її діяльності. Це можна підтвердити ще й тим фактом, що віруючих називають «*des stock de fous de Dieu*»(запас Божих дурнів) продовження: «*Comment lutter contre l'influence de ces ordures minoritaires*» – "Як боротися з впливом цього меншинського сміття" [72].

3.2.4. Наука і медицина

Коментар до картинки, на якій Саркозі дивиться на жінку. Вона тримає в руках колбу, переповнену і проливає якоюсь рідиною. Саркозі: «*Où allez-vous comme ça, Pecresse?*» Пекрес: «*Vider cette éprouvette dans les chiottes avant qu'elle me pète la gueule!*» [72]. Використання просторічної лексики (*chiottes* – туалет, *peter la gueule* – пердіти), як і в деяких випадках зі сферою культури, націлене на те, щоб показати справжній характер сучасної науки: і образ виходить «ненауковий». Звертає на себе увагу і те, яким представлений в даному випадку Саркозі, а також вчені, настільки віддалено відповідні їх професії.

Комікс. Чоловік – вчений дивиться на мамонта і думає: «*Faut-il cloner le mammoth? D'un point de vue strictement scientifique, c'est stupide ... Mais si ça peut faire chier Darkos et Pécrease!*» [72]. Обсценна показує вкрай негативне ставлення до Даркоса і Пекрес.

У статті про Конференції проти расизму, гомофобії та антисемітизму, складаючих в Дубаї (в другий раз) один абзац присвячений діяльності лівих сил. Наприклад: «*la gauche révolutionnaire peut venir se reposer en se tapant des putes qui savent lire et écrire, alors qu'avant la Révolution elles étaient analphabètes!*» [72]. Грубий вираз «*se tapant des putes*» (*буми шлюх*) тим більш недоречно звучить, що мова йде про настільки миротворчої мети Конференції. Автор за допомогою обсценни заявляє, що неправильно говорити про расизм і про права людини, а ввечері здійснювати прояви абсолютно споживацького ставлення до жінок, настільки далеке від ідей гуманізму. І, виходить, що одним тільки виразом, автор зводить на кінець всю діяльність Конференції.

Стаття про туберкульоз і СНІД – «порівняльне дослідження» (автор Кавані). Мова про те, що раніше найстрашнішою хворобою був туберкульоз, але ще був сифіліс, про який відкрито не говорили, вважаючи його до «непристойною хворобою» (передається статевим шляхом, а тема сексуальних стосунків завжди мала тенденцію до табуованості, в одні періоди більше, в інші менше). До туберкульозників погано ставилися, навіть близькі боялися його обіймати. Автор обурюється над сьогоднішнім ставленням до СНІДу, вважаючи, що відношення до

нього неправильно, що з хвороб «ганебних», його практично «оспівають» – проводяться нескінченні акції солідарності (наприклад, акція «Поцілунків»: СНІД не передається статевим шляхом). Негативні емоції автора передаються кількістю обценної лексики, що буває в статті. Так, всі хвороби, що передаються статевим шляхом, він називає не інакше, як *affaires du cul, choses du cul*. «*Le sida, me sids-je laissé conter c'est beaucoup plus mauvais que la tubardise, oh, là là, mais ça s'attrape par des choses de cul. Comme la vérole. Normalement, pour la politesse et les bonnes manières, on ne devrait pas en parler devant les enfants, on ne devrait en parler qu 'au bistrot, en se fendant la gueule et en imitant les gestes d'un enculeur qui encule un enculé parce que , il faut vous dire, ces mecs-là, les plus amateurs*». (Так, я дозволив себе переконати, що СНІД гірше, ніж туберкульоз, але ж він же передається через справи д.... Як сифіліс. Природно, з ввічливості і хороших манер, не треба б про це говорити перед дітьми, про це варто говорити в бістро.

Окремі описи в статті по відвертості і «барвистості» не поступаються Перу Рабле: «*Au premier c'était la tuberculose qu' entre nous nous appelions «tubardise» parce que si tu l'attrapais et tu devenais tubard autant dire pestiféré et puis tu claquais après que les tubibs t'avaient bien fait chier, découpé les poumons en tranches et tout ça pour rien à part te faire mal et te faire peur.*»

3.2.5. Спорт

Стаття «Adieu LCR», до неї картинка, на якій футболіст Ален Кривин (Alain Krivine) переходить з LCR в NPA та заявляє: «*Toutes ces conneries symboliques ça me fait chier!*». Повз біжать двоє: «*Merde, on a raté l'Internationale!*» («*Чорт, ми продули міжнародний турнір* ») [72]. Футболіст називає «conneries»(лайно) те, що відбувається в сучасному футболі, він незадоволений організацією і навіть уболівальниками і за допомогою обценної лексики висловлює своє негативне ставлення.

Висновки до розділу 3

Обценна лексика в сучасному публіцистичному дискурсі – явище не нове, але,

безумовно, виходить за рамки усталеної норми і сформованих традицій. Використання обценни гарантує автору, що стаття непоміченою не залишиться, вона викличе невдоволення, протест, згоду, тобто, певну реакцію на подібне порушення. За допомогою обценни відбувається так звана атракція, тобто привернення уваги читачів до обговорюваної теми, проблеми. Ефект обценни зростає в уже згадуваному виданні «Charlie Hebdo» ще й завдяки тому факту, що читачами є, здебільшого, люди освічені, високого інтелектуального рівня.

Особливо слід підкреслити, що за допомогою обценної лексики журналістам опозиційного видання, яким є «Charlie Hebdo», вдається імпліцитно відстоювати свої погляди і позиції, впливати на формування громадської думки, давати оцінку, критикувати і маніпулювати свідомістю. У газеті чітко простежуються основні лінії, в вокабулярі яких обценни присутні перманентно. Так, журналісти висловлюють невдоволення в області зовнішньої політики, піддається критиці внутрішня політика.

Окремою темою в газеті є Н. Саркозі, образ якого журналісти прагнуть знизити з допомогою сарказму, іронії, насмішок, до складу яких регулярно входить обценна лексика. Цікаво відзначити, що газета регулярно присвячує статті житті сучасної молоді і іронізує з приводу надмірною емоційністю молодого покоління, невмінням знайти компроміс, використанням вербальних образ з метою самозахисту і самоствердження. Аналіз описаної ситуації підтверджує зроблені висновки про специфіку функціонування обценни на мовлення молоді, яка часто характеризується високою емоційністю і конфліктністю.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки дослідження, ми можемо стверджувати, що в ньому були реалізовані поставлені мета і завдання і зроблені наступні висновки:

Дослідження обценної лексики має велике значення для вивчення специфічних аспектів міжособистісної комунікації, пов'язаних як з конфліктною інтерацією, так і з багатосторонньою мовною практикою на різних рівнях і в різних типах дискурсу, зокрема, в розмовно-побутовому і публіцистичному. Невичерпний потенціал і розширює публічний ареал обценної лексики, обумовлений її універсальністю, багатогранністю і національною специфічністю, сприяв виникненню інтересу до розгляду обценни з боку самих різних наукових дисциплін (лінгвістики, соціології, психології, психолінгвістики, юрислінгвістики і ін).

Дослідження французьких лінгвістів, присвячені обценні, звернені, як правило, до чотирьох напрямків: 1) вокабуляр обценни, що вивчається як «*classe des axiologiques négatifs*»; 2) синтаксичний інструментарій обценни; 3) обценни і прагматики; 4) обцени і дискурсу. У французькій лексикології, як і в українській, немає єдності в терміносистемі обценни і суміжних з ними понять. Так, у французькій мові українському терміну «обценна лексика» можуть відповідати термінологічні номінації «*insulte*», «*injure*», «*juron*», «*invective*», «*des vanes*», «*gros mots*», а в свою чергу в українській складно провести чітку грань між такими поняттями, як «мат», «інвективна лексика», «пейоратив», «ненормативна лексика», «арго», «просторіччя», «вульгаризми».

У цьому дослідженні обценни визначаються як знижені лексичні одиниці, що порушують літературну норму і виражають негативні емоції мовця, в першу чергу, в конфліктній комунікації і структурують її дискурсах. При цьому адресант, як правило, має на меті образити, принизити, продемонструвати негативну оцінку предмета мовлення.

З іншого боку, обценна може використовуватися в катартичних цілях, коли говорять, вживаючи непристойну лексику, порушує тим самим вербальне табу і

отримує через подібний вихід негативного емоційного заряду моральне задоволення.

Джерелом поповнення обценної лексики, по суті, може бути весь національний вокабуляр, одиниці якого здатні змінювати свою семантику в конфліктному контексті (дискурсі) із загальноживаною на образливу учасників комунікації.

Обценна лексика багатofункціональна, що знаходить підтвердження в багатьох лінгвістичних роботах французьких і вітчизняних вчених. У даній роботі нами була зроблена спроба узагальнення наявних точок зору на цю проблему з подальшим виділенням 10 функціональних груп обценного слововживання. Стосовно до даного дослідження, в якому обценна лексика розглядається в двох типах дискурсу (розмовно-побутовому і публіцистичному), найбільш значущими названі катартичної і конфліктогенної функції, функція девальвації соціального статусу опонента, а також естетична функція.

Сучасна наука пропонує широкий вибір класифікацій обценної лексики. Нами було виявлено, що найбільш перспективними представляються ті з них, які дозволяють розглядати мовну обценну поведінку комунікантів в залежності від їх соціальної ролі і прагматичної інтенції, а також від національно-специфічної обценної комунікативної стратегії. Ми прийшли до висновку, що переважна більшість українських і французьких вчених в основі класифікації обценної лексики вводять тематичні або прагмасемантичні ознаки.

Запропонована в даному дослідженні авторизована класифікація обценної лексики, що поєднує досягнення сучасної лінгвістики з конкретними завданнями нашої роботи, виходить з тієї обставини, що в більшості випадків ця лексико-семантична категорія використовується в комунікативних цілях, що реалізують агресію, приниження, образу, девалорізацію адресата.

Цей процес девалорізації і зниження статусу комунікантів спрямовується, як правило, за двома основними напрямками. По-перше, приниження піддається сама сутність людини, його особистість, моральні достоїнства, під сумнів ставляться розумові здібності, предметом образи стають і фізичні вади. До іншої категорії відносяться обценни, що знижують образ людини в соціумі. Учасник комунікації

піддається звинуваченням у приналежності до «поганої, негідної групи», або оголошується негідним в своїй. Третім значущим аспектом є зниження образу навколишнього матеріального світу, тобто негативно або принизливо оцінюються предмети, що належать йому, посилюючи інтенцію девалоризації його образу.

Безумовно, певна частина обценної лексики може не містити в собі інтенції агресії і образи, а реалізує цілі атракції або релаксації, тобто звільнення від негативних емоцій. Значна частина обценни, використовується в якості вигуків з їх власним корпусом емотивно експресивних і прагмакомунікативних функцій.

В рамках дослідження було проаналізовано ряд мовно-побутових ситуацій, що дозволили простежити ефект впливу обценни і специфіку їх функціонування з урахуванням обставин і соціальних ролей комунікантів, їх інтенцій, тендерних, вікових та особистісних характеристик. Так, з точки зору віку, була виявлена найбільш конфліктна група – підлітки і молодь, які використовують обценну лексику з метою самоствердження. Що стосується тендерних характеристик, то чоловіки застосовують обценну з метою образити опонента в умовах конфліктної ситуації частіше, ніж жінки, при цьому подібні напади носять як агресивний, так і оборонний характер.

Вибір обценних лексичних засобів і ефект вироблений ними залежить також від таких характеристик, як місце, час, умови, при яких протікає комунікація. В офіційній обстановці досить самих «нешкідливих» обцен, щоб порушити порядок. У процесі аналізу конфліктної комунікації в громадських місцях ми враховували фактор «публіки», або «глядачів», тобто третіх осіб, відзначаючи принципову важливість психологічних факторів, що визначають поведінку всіх трьох сторін і результатів конфлікту. Нами було доведено, що в разі компромісної або миролюбної установки в одного учасника спілкування при явно вираженій протилежній інтенції іншого, конфліктна комунікація знижує своє напруження або сходить на кінець. Чи не призводять до розпалювання конфлікту і ті обставини, коли учасники спілкування не сприймають обценну лексику як непристойність або образу.

Аналіз конфліктних ситуацій продемонстрував, що найбільш ефективними (тобто образливими) обценнами є ті, які підкреслюють вади, реально властиві об'єкту

образи. Наприклад, підлітками та молоддю, як і представниками старшого покоління, найбільш гостро і непримиренно сприймаються обценни, звернені до позначення їх віку. Хворобливу реакцію викликають нагадування про недосконалому зовнішньому вигляді або про поведінку, що відхиляється від норми. Конфліктна інтенція виявляється успішно реалізованою в випадках образи з використанням обценни сексуально-гендерного характеру.

У публіцистичному дискурсі обценна лексика є ефективним засобом маніпулювання суспільною свідомістю і інтенсифікації уваги читачів до тих чи інших проблем і відомим персонажам. На матеріалі тижневика «Charlie Hebdo», що висвітлює в сатиричній формі широкий спектр проблем і актуальних подій, ми проаналізували різні аспекти і специфіку використання обценного слововживання. Обценна лексика досить часто з'являється на сторінках сучасних французьких публіцистичних видань, але використання її в такому обсязі, як в «Charlie Hebdo», безумовно, виходить за рамки усталеної норми і сформованою традицією.

Поясненням цього факту є те, що в газеті обценна виконує, крім основних, ще й атрактивну функцію, домагаючись особливо великого ефекту у постійній – високоосвіченої, інтелектуальної читацької аудиторії, для якої такого роду слововживання, як правило, ненормально.

Найчастіше головними героями газети стають молоді люди. У статтях, присвячених молоді, специфічними лексичними засобами піддається критиці її недостатня толерантність і надмірна інвективізації мовної поведінки. Подібний сарказм, на наш погляд, містить наступну інтенцію: журналісти, за допомогою гумору і сарказму прагнуть реалізувати дидактичні цілі.

На наш погляд, вивчення обценної лексики, в тому числі французької, має велику наукову перспективу, і сама ненормативна лексика в її різних аспектах вимагає подальшого дослідження.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Арутюнова Н. Д. Типи мовних значень: Оцінка. Подія. Факт. / Н. Д. Арутюнова – М.: Наука, 1988. – 339 с.
2. Арутюнова Н.Д. Фактор адресата / Н.Д. Арутюнова // Изв. АН СРСР. Сер. Література і мова. – Т. 40. – № 4. – 1981. – С. 356-367.
3. Баранов А.Г. Антропна парадигма в мовознавстві: теоретичні та методологічні аспекти / Баранов А.Г. // Сфера мови і прагматика мовного спілкування: Междунар.сб. научн.тр. – Краснодар, КубГУ, 2002. – С. 8-14.
4. Бахтін М.М. Естетика словесної творчості. / М.М. Бахтін. – М.: Мистецтво, 1979. – 444 с.
5. Богданов В.В. Мовне спілкування: прагматичні та семантичні аспекти / В.В. Богданов. – JL: Ленінградський держ. ун-т, 1990.-87 с.
6. В.І.Городецький. Атрибутний МП автомат для розпізнавання ситуацій в умовах неповноти інформації. // У працях Четвертої Всесоюзної конференції "Математичні методи розпізнавання образів". Рига: 1989, стор. 44-46.
7. Гак В.Г. бесіди про французький слові / В.Г. Гак. – М.: Міжнародні відносини, 1966. – 335 с.
8. Гак В.Г. Висловлення і ситуація / В.Г. Гак // Проблеми структурної лінгвістики. – М.: 1972 – С. 349-372.
9. Гак В.Г. Прагматика, узус і граматики / В.Г. Гак // Іноземна мова в школі. – 1982. – № 5. – с. 15-30.
10. Гришаєва Л.І. Комунікативна невдача і комунікативний збій як негативний комунікативний результат / Л.І. Гришаєва // Німецькі, романські та російську мови в порівняльному аспекті: зб. науч. праць. – Воронеж: Петровський сквер, 1998. – С.41-
11. Гришаєва Л.І. Комунікативна невдача і комунікативний збій як негативний комунікативний результат / Л.І. Гришаєва // Німецькі, романські та російську мови в порівняльному аспекті: зб.науч. праць. – Воронеж: Петровський сквер,1998. – С.41=61.

12. Дем'янков В. З. «Теорія мовних актів» в контексті сучасної зарубіжної лінгвістичної літератури (Огляд напрямків) / В.З. Дем'янков // Нове в лінгвістиці. Теорія мовних актів. – М. : 1986, Вип. 17. – С. 223-235.
13. Дем'янков В.З. Домінуючі лінгвістичні теорії в кінці ХХ століття / В.З. Дем'янков // Мова і наука кінця ХХ століття. – М. : РДГУ, 1995. - С.239-320.
14. Дем'янков В.З. Прагматичні основи інтерпретації висловлювання / В.З. Дем'янков // Известия АН СРСР ОЛЯ. – 1981. – Т.40. – Вип. 4. – С. 368-377.
15. Добровіч А.Б. Рольова модель міжособистісного спілкування / А.Б. Добровіч // Принципові питання теорії знання: Праці по штучному інтелекту: УЗТГУ. – Вип. 688. - Тарту, 1984.
16. Єрмоленко С. Я. Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор. – К.: Либідь, 2001. - 252 с.
17. Жельвіс В.І. Поле битви: лихослів'я як соціальна проблема в мовах і культурах світу / В.І Жельвіс. – М. : Ландомір, 2001. - 349 с.
18. Ізард, Керрол Е. Емоції людини = Human Emotions: монографія / Керрол Е. Ізард. – Москва: Видавництво Московського університету, 1980. - 440 с.
19. Іздрік А. Подкастинг на службі освіти : [інтерв'ю з власником сайту podcaster.org.ua і редактором літературного подкасту «Кабі.net» Андрієм Іздріком] / спілкувалася Мар'яна Калина // Каменяр. – 2010. – № 5. – Відомості доступні також з Інтернету : <http://kameniar.franko.lviv.ua/>
20. Карасік В.І. Мова соціального статусу / В.І. Карасик. – М. : Російська академія наук, Ін-т мовознавства, 1992. - 329 с.
21. Карасік В.І. Мовний коло: особистість, концепти, дискурс / В.І. Карасик. – Волгоград: Гнозис, 2002. - 389 с.
22. Ключев Є. В. Мовна комунікація: Навчальний посібник для університетів і інститутів. – М. : РИПОЛ КЛАССИК, 2002 - 320с. – (Психологічний бестселер).
23. Корман Е.А. Фразеологічні одиниці з анімалістичні компонентом в іспанській мові (функціонально-прагматичний та когнітивний аспекти) / Е.А. Корман. // дис. на уч. степ. канд. філ. наук. Ростов-на-Дону, 2007.-215 с.
24. Мазаєв А. І. Свято як соціально-художнє явище: Досвід історико-теоретичного

дослідження / Відп. ред. А. А. Карягин. М. : Наука, 1978.

25. Макаров М.Л. Комунікативна структура тексту / М.Л. Макаров. – Твер: Твер. держ. ун-т, 1990. - 52с.
26. Мецлер А.А. Прагматика комунікативних одиниць / А.А. Мецлер. – Кишинів: Штініца, 1990. – 104 с
27. Мокієнко В.М. Російська лайлива лексика: цензурний і нецензурний / В.М. Мокієнко // Берлін: Russistik, 1994. – № 1-2. – С. 50-73.
28. Муравйова Н.В. Мова конфлікту / Н.В. Муравйова. – <http://dere.com.ua/library/muravyeva/Ol.shtm/>
29. Позолотін, А. Ю. інвективного позначення людини як лінгвокультурний феномен: На матеріалі німецької мови: автореферат дис. канд.філ. наук: 10.02.19 /А.Ю. Позолотін // Волгогр. держ. пед. ун-т Волгоград, 2005 19 с.
30. Романов А.А. Системний аналіз регулятивних засобів діалогічного спілкування / А.А. Романов. – М. : Інститут мовознавства АН СРСР, Калінінський СХІ, 1988. – 183 с.
31. Сідорова О.Ю. Вербальна агресія як комунікативно прагматичне явище / Е.Ю.Сідорова // <http://www.lib.tsu.ru.mminfo/000063105/319/image/319-028.pdf>.
32. Слишкін Г.Г. Від тексту до символу / Г.Г.Слишкін. – М. : Academia, 2000. – 128 с
33. Степанов Ю. С. Методи і принципи сучасної лінгвістики / Ю.С. Степанов. - М. : УРСС, 2005. - 309 с.
34. Стернін І.А. Введення в мовний вплив / І.А. Стернін. - Воронеж: Изд-во ВДУ, 2001. – 252 с
35. Стернін І.А. Проблема лихослів'я / І.А. Стернін. – Воронеж:, 2004.-30с.
36. Сусов І.П. Семантика і прагматика пропозиції / І.П. Сусов. – Калінін: Изд-во КГУ, 1980. – 51 с.
37. Третьякова В.С. Конфлікт очима лінгвіста / В.С. Третьякова // юрислінгвістики-2. Російська мова в його природному і юридичному бутті. – Барнаул, 2000. – С. 127-140.
38. Хімік В.В. Поетика низького, або Просторіччя як культурний феномен / В.В.

Хімік. – Санкт-Петербург: Філологічний факультет СПГУ, 2000.-320 с.

39. Цурікова Л.В. Проблема природності дискурсу в міжкультурній комунікації. – Воронеж: ВДУ, 2002. – 257 с.
40. Шаріфуллін Б.Я. Мовна агресія і мовне насильство в світлі юрислінгвістики: проблема інвективи // <http://irbis.asu.ru/mmc/juris5/12.ru.shtml>
41. Шаріфуллін Б.Я. Обсценна лексика: термінологічні замітки / Б.Я. Шаріфуллін // Мовне спілкування: Вісн. ріс. ритор, асоціації. – Червоно-Ярського, 2000. – № 1 (9). – С. 108-111.
42. Щербініна Ю.В. Вербальна агресія. М.: УРСС, 2006 (перевид. ТомКнига, 2008). 360 с
43. Aimeras P. Nature et évolution de l'argot célinien/P. Aimeras// Le français moderne. Vol. 11. 1972. - p. 325-334.
44. Azoulay V., Boucheron P. Le mot qui tue. Une histoire des violences intellectuelles de l'antiquité à nos jours / V. Azoulay, P. Boucheron. - Paris: Champ Vallon, 2009.-238 p.
45. Beaumatin E. Le trait «privé» / «public» en matière de l'injure et de délits connexes : Remarques linguistiques sur une distinction de droit français/ E. Beautin// Desmos E., Paveau A.-M. Outrages, insultes, blasphèmes et injures : violences du langage et polices du discours.- Paris : L'Harmattan, 2008. - P.71-90.
46. Bertucci M.-M. «Violence verbale dans la communication scolaire: le rôle de la verbalisation des émotions» / M.-M. Bertucci // Moïse C., Auger N., Fracchiolla B., Schultz-Romain C. (éds). La violence verbale. 2 vol. - Paris: L'Harmattan, 2008.-P. 141-156.
47. Bouchet Th. L'Insulte (en) politique. Europe et Amérique latine, du XIXe siècle à nos jours / Th. Bouchet, M. Legget, G. Verdo. Dijon: Editions universitaires de Dijon, 2005 - 291 p.
48. Caudron C, Populaire J. La féminisation des insultes et des gros mots //Caudron C, Populaire J. ([http://www.scribd.com/doc/7418475/Feminisation-InsultesEt Gros-Mots](http://www.scribd.com/doc/7418475/Feminisation-InsultesEtGrosMots))
49. Desmarchelier D. Les mots de la violence, la violence des mots dans le discours politique français contemporain / D. Desmarchelier // Bonnafous S., Chiron P., Ducard D., Levy C. (éds). Actes du colloque international de Cerisy-la-Salle. Argumentation et

- discours politique. Antiquité grecque et latine, Révolution française, Monde contemporain. – Rennes: PUR, 2003. – P.75-82
50. Drescher M . Jurons et hétérogénéité énonciative/ Drescher M // Travaux de linguistique, 2004/2, № 49, p. 19-37.
51. Faucault M. L'ordre de discours / M. Faucault // Paris: Gallimard, 1971, 126 p.
52. Fischer S. L'insulte: la parole et le geste / S. Fischer // Lagorgette D., Larrivée P. (éds). Les insultes: approches sémantiques et pragmatiques. – Langue Française, 2004.- P. 49-58.
53. Gauthier G. L'argumentation périphérique dans la communication politique. Le cas de l'argument ad hominem / G. Gauthier. - Hermès, 1995. - 213 p.
54. Hannot P. Les injures homophobes et la construction d'identité des homosexuels/ P.Hannot(<http://p56h.unblog.fr/2009/07/01/les-injures-homophobes-et-la-construction-didentite-des-homosexuels>).
55. Jay T. Why we curse: a neuro-psycho-social theory of speech / T. Jay. - Philadelphia: John Benjamins, 2000. – 328 p.
56. Kerbrat – Orecchioni C. Discours politique et manipulation: du bon usage des contenus implicites» / C. Kerbrat – Orecchioni // Le discours politique. – Lyon: PUL, 1984.-p. 32
57. Koren R. Presse et violence discursive : le lecteur bâillonné / R. Koren // Violence et Coexistence humaine. – Montréal: Montmorency, 1995. – P. 273-280.
58. gette D. Termes d'adresse et insultes: discours sur l'autre ou sur moi? / D. Lagorgette // Ayres-Bennett W., Jones M.S. (éds). The French Language and questions of identity. - Londres, MHRA / Legenda, 2007. – P. 116-128.
59. Lagorgette D. Termes d'adresse et insultes: discours sur l'autre ou sur moi? / D. Lagorgette // Ayres-Bennett W., Jones M.S. (éds). The French Language and questions of identity. – Londres, MHRA / Legenda, 2007. – P. 116-128.
60. Leglise, Leroy: <http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/29/24/10/PDF/2008-article-insultes-leglise-leroy.pdf>
61. Monfort J. – Y. L'injure dans la loi du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse// Desmos E., Paveau A.-M. Outrages, insultes, blasphèmes et injures : violences du langage

et polices du discours.- Paris : L'Harmattan, 2008. - P.65-70.

62. Monfort J. – Y. L'injure dans la loi du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse// Desmos E., Paveau A.-M. Outrages, insultes, blasphèmes et injures : violences du langage et polices du discours. – Paris : L'Harmattan, 2008. – P.65-70.

63. Nedjai F. Z. Etude sociolinguistique de la perception des insultes en Algérie //Nedjai F. Z. (www.annales.univ-mosta.dz/fr6/nedjai.pdf)

64. Searle J. Expression and meaning/ J. Searle. – Cambridge, 1979. - 187p.

ВИКОРИСТАНІ СЛОВНИКИ

65. "Лінгвістичний енциклопедичний словник" використано видання: Лінгвістичний енциклопедичний словник. - М .: Видавництво "Радянська енциклопедія", 1990.

66. Cellard J., Rey A. Dictionnaire du français non conventionnel / Cellard J., Rey A. P. : Hachette, 1991.- 928 p.

67. Dubois J. Le vocabulaire politique et social en France de 1869 à 1872 / J. Dubois. - Paris: Larousse, 1962. - P. 31- 62.

68. Dulude Y., Trait J.-C. Dictionnaire des injures québécoises / Y. Dulude, J.-C. Trait. - Montréal: Stanké, 1996. - 461 p.

69. Gordienne R. Dictionnaire des mots qu'on dit gros: de l'insulte et du dénigrement / R. Gordienne. - Paris: Hors commerce, 2002. - 506 p.

70. Guiraud P. Les gros mots / P. Guiraud. - Paris: PUF, 1975. - 123 p.

71. Larousse illustré. Dictionnaire encyclopédique pour tous/Géorges Lucas, Claude Maureau, Claude Labouret. - Librairie LAROUSSE, 2003. - 1800 p.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

72. Charlie hebdo/ Propriétaire Philippe Val// Rédacteur en chef G. Briard. Paris, 2008-2009.

PE3IOME

Le vocabulaire obscène est un phénomène linguistique inhérent à toutes les langues. Cependant, pendant longtemps, les scientifiques ne l'ont pas considéré comme un objet de recherche philologique sérieuse. L'utilisation du langage obscène est devenue gratuite non seulement dans le discours conversationnel, mais aussi dans les médias et la fiction, qui cherchaient à se rapprocher du vrai langage de la communication verbale quotidienne. Le but de cette thèse est une étude linguistique-pragmatique et communicative-discursive complète du vocabulaire obscène français dans les discours conversationnels, journalistiques et artistiques, en identifiant son potentiel émotionnel-fonctionnel, axiologique et générateur de conflits.

La réalisation de l'objectif fixé fournit la décision d'un certain nombre de tâches concrètes:

- considérer le vocabulaire obscène comme un problème de la linguistique moderne et identifier les principaux aspects de son étude;
- définir l'essence du concept de «langage obscène»;
- identifier les sources de vocabulaire obscène;
- présenter et décrire les principales fonctions de leur vocabulaire obscène dans différents discours;
- envisager différentes classifications du vocabulaire obscène proposées par des chercheurs ukrainiens et français, en mettant en évidence des aspects controversés ou prometteurs pour une recherche réelle;
- identifier l'essence des concepts de «pragmatique» et de «discours» pour une analyse plus approfondie de l'obscénité sous ses aspects pragmalinguistique et communicatif-discursif;
- déterminer le rôle du langage obscène dans la communication de conflit;
- analyser les particularités de l'utilisation du vocabulaire obscène dans des événements et des actes d'interactions interpersonnelles conflictuelles, extraites de la vie quotidienne française;

- déterminer le sens et la spécificité de l'usage du langage obscène dans le journalisme français moderne;

La valeur pratique de l'étude est déterminée par la possibilité d'utiliser ses dispositions et ses conclusions dans des cours spéciaux de lexicologie, de sociolinguistique, de linguoculturologie, de théorie du discours, de théorie de la communication interculturelle, de théorie linguistique des textes. De plus, le matériel présenté dans l'ouvrage et les résultats de ses recherches peuvent être utilisés pour compiler un dictionnaire de langage obscène.

L'article couvre une revue analytique des approches possibles de l'étude du langage obscène. Tous les termes liés au concept d'«obscène» sont étudiés, aussi bien en ukrainien qu'en français. Le vocabulaire obscène du discours conversationnel est analysé. Le rôle et la place de l'obscénité dans le journalisme moderne sont considérés. L'effet pragmatolinguistique de l'utilisation de l'obscénité dans ce type de discours est déterminé.

À notre avis, l'étude du vocabulaire obscène, y compris le français, a une grande perspective scientifique, et le vocabulaire non normatif dans ses divers aspects nécessite une étude plus approfondie.